

MAGISTERUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
VID INSTITUTIONEN BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP/BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN
2007:93
ISSN 1654-0247

Verkbegreppet och bibliografiska relationer
En studie av gränsdragningen mellan olika verk med exempel från
Dübensamlingen i Uppsala

AGNETA WIHLSTRAND

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© **Agneta Wihlstrand**
Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: Verkbegreppet och bibliografiska relationer
En studie av gränsdragningen mellan olika verk med
exempel från Dübensamlingen i Uppsala

Engelsk titel: The concept of a work and bibliographic relationships
A study of the boundaries of a work with examples from
the Düben Collection in Uppsala

Författare: Agneta Wahlstrand

Kollegium: 2

Färdigställt: 2007

Handledare: Joacim Hansson

Abstract:

The purpose of this thesis is to investigate the concept of a work and the problems with its definition and will also examine bibliographic relationships.

The main question is what are the boundaries of a work and at what point a work becomes another.

What is the meaning of the concept of a work within the context of the library?

What are the solutions of bibliographic relationships and the concept of a work in KRS and FRBR?

The thesis is based on a literature review. In the literature I have examined the discussions of the work and bibliographic relationships.

I made a comparison between the Swedish cataloguing standard of today, KRS, the suggestion of future cataloguing, FRBR and the catalogue of the Düben Collection. The empirical examples were taken from the Düben Collection, which contains musical works of the Swedish Royal Court from the 17th and early 18th century. The collection has been available since 2006 in a database catalogue on the Internet.

I have examined works of six composers, which exist in the catalogue in at least two manifestations.

The result of this study shows that the problem with the boundaries of a work is not solved and this is a subjective problem.

Cataloguing performed according to the KRS, collocate different versions of a work and its related works, using uniform titles and bibliographic relationships.

FRBR offers great opportunities to collocate the different versions of a work, but it is still a suggestion, implemented in just a few web-based resources.

Nyckelord: Verk, bibliografiska relationer, katalogisering, musikalier, KRS, FRBR, Dübensamlingen

Ett stort tack till min handledare Joacim Hansson för alla goda råd under arbetet med denna uppsats.

1. Inledning.....	1
1.1 Syfte och frågeställningar.....	2
1.2 Metod.....	2
1.3 Uppsatsens disposition.....	3
2. Verkbegreppet inom biblioteksområdet.....	4
2.1 Bibliografiska relationer.....	8
2.2 Katalogiseringsregler för svenska bibliotek.....	11
2.2.1 Verkhantering i KRS.....	12
2.2.2 Uniforma titlar.....	13
2.3 Functional Requirements for Bibliographic Records.....	14
2.3.1 Studier av FRBR.....	22
3. Dübensamlingen.....	29
3.1 Dübensamlingen och dess katalog.....	29
3.2 Insamling av empiriskt material.....	32
4. Diskussion och slutsatser.....	40
4.1 Var slutar ett verk och var börjar ett nytt?.....	40
4.2 Verkbegreppet och bibliografiska relationer i KRS och FRBR.....	42
4.3 Vilka problem uppkommer vid katalogisering av musikalier?.....	46
4.4 Sammanfattande slutsatser.....	47
5. Sammanfattning.....	50
Referenser.....	52
Tryckta och elektroniska källor.....	52
Otryckt källa.....	56

1. Inledning

”If you can catalog music you can catalog anything!” (Vellucci 1997, s. xvii)
Detta påstående väcker både nyfiken och förvåning: Är det verkligen så komplicerat att katalogisera musik?

Tänker man efter, så kan nog Velluccis påstående stämma.

Ta ett känt verk som *Figaros bröllop* av Wolfgang Amadeus Mozart. Den italienska originaltiteln är *Le nozze di Figaro*. Librettot skrevs av Lorenzo Da Ponte efter Beaumarchais’ komedi *Le mariage de Figaro* (Åstrand & Svensson 1975, s. 563-564). Denna opera kan finnas i form av partitur¹ och orkesterstämmor i olika utgåvor, i form av studiepartitur², i utgåva med endast Ouvertyren i form av partitur och orkesterstämmor, soloarior med klaverutdrag³, eller i ett arrangemang för blåsaroktett⁴. Operan kan också finnas i olika inspelningar; med den kompletta operan, med så kallade highlights, eller med enstaka arior, vilka i sin tur är utgivna av olika bolag på CD eller DVD.

Figaros bröllop är ett äldre, välkänt verk, komponerat i slutet av 1700-talet och det verkar ju vara ett ganska besvärligt fall, men är det lika komplicerat att katalogisera ett nutida verk?

Jag gör en jämförelse med ett relativt nytt verk, som jag känner till sedan tidigare. Sven-David Sandström komponerade verket *Se, öarna* 1998, till Katarina Frostensons text, vilken är hämtad ur *Vägen till öarna*. Verket är komponerat för mezzosopran och blåskvintett och finns endast i denna originalversion. Även uppgiften om antalet inspelningar är enkel, då det endast finns en.

Exemplen ovan kan nog betraktas som ytterligheter, men stämmer Velluccis påstående när det rör sig om musik före Mozarts tid? Är det liknande problem som uppstår när det handlar om katalogisering av sådana äldre musikalier⁵?

Det är här *Dübensamlingen* kommer in i bilden, en unik samling av musikalier, som jag hörde talas om redan under min studietid, på Musikhögskolan i Malmö.

Under den svenska Stormaktstiden, mellan 1640-1718, var medlemmar ur familjen Düben hovkapellmästare vid det svenska hovet i Stockholm.

Musiken som framfördes vid hovet under denna tid, ingår i denna unika samling och består av ca 2 300 verk av drygt 300 kompositörer från länderna kring Östersjön samt från Italien, England och Frankrike.

Musikaliesamlingen donerades till Uppsala Universitetsbibliotek 1732.

Från och med september 2006 finns musikalerna, tack vare ett omfattande digitaliseringsprojekt, tillgängliga på nätet i en databaskatalog.

¹ Förklaringar av musikaliska termer som förekommer i uppsatsen är hämtade ur Sohlmans Musiklexikon (1975-1979), där inget annat anges.

I ett partitur är samtliga vokal- och instrumentalstämmor i ett musikverk uppställda under varandra så att de kan läsas parallellt.

² Ett partitur i ett mindre format, kallas därför även fickpartitur

³ Orkesterpartitur i arrangemang för piano. Används främst som hjälpmedel vid studier och repetitionsarbete.

⁴ Ensemble, vanligtvis bestående av 2 oboer, 2 klarinetter, 2 valthorn och 2 fagotter, som var mycket populär på Mozarts tid.

⁵ Notdokument i tryck eller handskrift

Som vi såg i exemplet med *Figaros bröllop*, kan ett musikaliskt verk förekomma i en mängd olika versioner. Det kan finnas i kompositörens originalversion, som bearbetade utgåvor, i förenklade versioner för ungdomsorkester, i olika arrangemang, i versioner med enskilda satser, som bidrag i samlingsvolymen eller i utgåvor med varianter på verkets titel, samt i en mängd olika inspelningar.

Mellan alla dessa versioner finns bibliografiska relationer, som ska uppmärksammas och tydliggöras, så att versionerna kan hållas samman i katalogen. Detta är musikkatalogisatörens stora utmaning.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att undersöka vad som avses med ett verk och dess bibliografiska relationer. Den övergripande frågan är:

Var går gränsen för var ett verk slutar och när börjar ett nytt verk?

Jag kommer att titta närmare på verkhantering enligt *Katalogiseringsregler för svenska bibliotek* (KRS), men fokus kommer att läggas på *Functional Requirements for Bibliographic Records* (FRBR), där jag kommer att titta på vilka lösningar som föreslås. Några exempel ur en specialsamling av musikalier, Dübensamlingen, kommer att illustrera problemen kring verk och bibliografiska relationer.

Frågeställningarna är:

- Vad avses med begreppet ”verk” inom biblioteksområdet?
- Hur har man försökt att lösa problemen med bibliografiska relationer och verkbegreppet i KRS och FRBR?

Svaren på frågorna kommer att finnas på olika ställen i uppsatsen. Den första frågan kommer att besvaras i kapitel två.

Den andra frågan kommer att besvaras i det andra och fjärde kapitlet.

I det fjärde kapitlet kommer speciell tonvikt att läggas vid gränsdragning kring ett verk. Jag kommer att stanna till lite extra vid två olika verk; *Domine qui das salutem* av Christian Geist, samt *Aspice e caelis* av Daniel Danielis.

1.2 Metod

Uppsatsen bygger i första hand på en litteraturstudie, i vilken problemen och resonemangen kring verk och bibliografiska relationer undersöks.

Litteraturen har valts ut efter relevans till frågeställningarna och har begränsats till det senaste decenniet.

Den empiriska delen av denna uppsats består av exempel som är hämtade ur en specialsamling av musikalier.

I uppsatsen granskas verkhanteringen i *Katalogiseringsregler för svenska bibliotek* (KRS), vilken är standarden för svensk katalogisering. Vidare undersöks *Functional Requirements for Bibliographic Records* (FRBR), vilket är IFLA:s förslag för framtidens katalogisering.

Ytterligare en katalogiseringspraxis studeras, för några utvalda verk i Dübensamlingens databaskatalog.

1.3 Uppsatsens disposition

Kapitel 2 inleds med ett urval av de resonemang som har förts kring verkbegreppet och bibliografiska relationer.

Uppsatsen fortsätter med verkhantering enligt standarden KRS, samt uniforma titlar. Därefter ges en presentation av FRBR, följt av ett urval av olika studier utifrån denna slutrapport.

Kapitel 3 inleds med en historisk introduktion av Dübensamlingen samt ger en presentation av dess katalogs utveckling fram till digitaliseringen år 2006. Därefter beskrivs tillvägagångssättet för insamlingen av det empiriska materialet, vilket också beskrivs och kommenteras.

Kapitel 4 innehåller diskussion och sammanfattande slutsatser.

Kapitel 5 ger en sammanfattning av uppsatsen.

2. Verkbegreppet inom biblioteksområdet

Jag har valt att ha Rickard Smiraglias *The Nature of "a Work": Implications for the Organization of Knowledge* som utgångspunkt i diskussionen om verkbegreppet.

Vad som egentligen avses med ett verk har varit svårt att fastställa och många författare har skrivit om detta problem. Hittills har det inte funnits någon allmängiltigt accepterad definition. Smiraglia menar att ett verk är en uppsättning idéer som har skapats av en författare eller en kompositör (Smiraglia 2001, s. 2-3).

Andrew Maunsell gav år 1595 ut den första alfabetiskt uppställda katalogen. Den är inte sammanställd för biblioteksbruk utan för bokförsäljning. Man kan redan i denna katalog skönja termen verk, då olika utgåvor av bibeln är samlade under en uniform titel.

Den första alfabetiskt uppställda bibliotekskatalogen var sammanställd av Thomas Hyde 1674, vid the Bodleian Library. Det unika med denna katalog är att här återfinns en författares samtliga verk på ett ställe, med hänvisningar från varianter av författarnamnet och från varianter på verkens titlar. Hyde använde sig dock inte av denna term.

Sir Anthony Panizzi var verksam vid the British Museum och hans regelsamling för the British Museums katalog från 1841, anses vara föregångaren till Anglo-American cataloging rules. Panizzi menar att katalogen måste tydliggöra det intellektuella innehållet i dokumenten, så att användaren kan göra ett kvalificerat val. Intellektuellt innehåll motsvarar här verk.

Ingen av de efterföljande pionjörerna inom biblioteksvärlden, såsom Charles Ammi Cutter, definierar vad som egentligen avses, när de använder "verk" och "bok" och begreppen sammanblandas.

På 1930-talet inför Julia Pettee en ny term, *literary unit*, som ska skilja på den fysiska boken och dess intellektuella innehåll. Hon påpekar här vikten vid att hålla samman en *literary unit* oavsett i vilken fysisk form den finns i på biblioteket (ibid., s. 15-20).

Det är först på 1950-talet som det börjar diskuteras på allvar om vad som menas med ett verk.

Den som lyfter upp problemet är Seymour Lubetzky och 1953 skriver han bland annat följande:

...Because the material *book* embodies and represents the intellectual *work*, the two have come to be confused, and the terms are synonymously used not only by the layman but the cataloger himself. Thus catalogers refer to the *author and title of a book* instead of, more accurately, to *the author of the work and the title of the book embodying it*, and the inquirer searching the catalog for a *particular book* is more often than not after the *work* embodied in it, although he is very likely unaware of the distinction between the two (ibid., s. 21).

1961 hölls *The International Conference on Cataloguing Principles* i Paris (ICCP). Lubetzky menade vid konferensen att ett verk består av två komponenter:

- a) Det abstrakta verket av författaren
- b) Olika former av verket, utgåvor och översättningar

Lubetzky uppmärksammade problemet som uppstår när ett verk återfinns under en ny titel (t.ex. vid en översättning) i katalogen, det vill säga som ett nytt verk. Det innebär att det blir svårt att identifiera verket och Lubetzky föreslår att man ska använda sig av uniforma titlar, för att hålla samman olika versioner av ett verk.

Lubetzky har haft stort inflytande för att bland annat nya versioner av ett verk (t.ex. nyutgåvor och översättningar) ska kopplas samman med verkets originaltitel och författare.

Vid konferensen kommer man fram till att ett verk ska ses som en intellektuell entitet, vilken kan förekomma i olika versioner (utgåvor eller översättningar), samt att ett omarbetat verk kan betraktas som en version av "andra generationen". I "Statement of Principles"⁶ som antogs vid denna konferens, står bland annat "Huvuduppslaget för varje utgåva av ett verk [...] ska vara författarens namn" (ibid., s. 22-25).

Lubetzky och Hayes skriver 1969 i en artikel, att katalogisering främst har rört beskrivning av den fysiska boken. Författarna finner att man gradvis har insett att en bok och ett verk, det vill säga den intellektuella skapelsen förverkligad i boken, inte innebär samma sak. En bok är i själva verket en realisering av ett verk, vilket kan återfinnas som t.ex. en bok eller film, i olika utgåvor eller översättningar, samt under olika titlar.

Användaren ska kunna välja den version av verket som passar hans behov bäst. Katalogen bör därför uppvisa samtliga versioner som finns (i biblioteket). Alla versioner, inklusive olika översättningar av ett verk, ska betraktas som representanter av verket. Även ett översatt verk med en ny titel, ska kopplas samman med verkets originaltitel i katalogen (Lubetzky & Hayes, 1969, s. 326-327).

Termen verk används dock fortfarande inkonsekvent i *Anglo-American Cataloguing Rules, Second Edition (AACR2)* från 1988. Katalogisatorerna tolkar reglerna olika och verk beskrivs på olika sätt i katalogposterna (Smiraglia 2001, s. 28-29).

1987 hölls en konferens i Los Angeles med temat *Conceptual Foundations of Descriptive Cataloging*. Bibliografiska relationer och verkbegreppet fanns bland de ämnen som skulle behandlas.

O'Neill och Vizine-Goetz kom med ett förslag om en hierarkisk struktur över olika termer, med verket överst och boken nederst:

Verk: En samling av relaterade texter med ett gemensamt original och innehåll

Text: En samling av utgåvor med samma innehåll

Utgåva: En samling av tryck tillverkade efter i huvudsak samma original

Tryck: En samling av böcker tryckta vid ett eller flera tillfällen som endast innehåller smärre variationer

Bok: En enskild fysisk manifestation av en bibliografisk entitet (ibid., s. 35-36)

⁶ Kallas även "Paris principles" och "Parisprinciperna"

Även Barbara B. Tillet ska ha försökt att ge en definition av ett verk. I en avhandling från 1987 skriver hon att ”kort sagt, ett verk är det abstrakta och intellektuella innehållet realiserat i ett objekt” (ibid., s. 38).

I mitten av 1990-talet skriver Martha M. Yee en rad artiklar som rör problemen kring definitionen av ett verk.

Yee har uppmärksammat att det inte finns någon klar definition i Anglo-American cataloging code och ger följande förslag.

Hon menar bland annat att ett verk är en produkt av en intellektuell eller en konstnärlig aktivitet. Yee anser också att de som är ansvariga för verket kan göra förändringar i verket utan att det ska ses som ett nytt verk. Verket kan tilldelas en ny titel eller översättas till ett annat språk, men fortfarande betraktas som samma verk.

Däremot ska t.ex. en dramatisering av en novell betraktas som ett nytt verk (ibid., s. 43-45).

I Christina Magnusson uppsats *Verkfrågan - katalogisatörens huvudvärk* kan man läsa om Elaine Svenonius' funderingar över var gränsen går, för när ett förändrat verk ska ses som ett nytt verk. Svenonius ger två olika exempel. Hon undrar om en ljud- och en video-inspelning av en musikal, ska betraktas som ett eller två verk. Det andra huvudbryet rör huruvida två bilder av ett och samma moln ska ses som ett eller två verk.

Patrick Wilson är tveksam till om översättningar av ett verk ska ses som olika uttryck av ett verk. Han menar att texten kan ha förändras på grund av att översättaren har missförstått texten. Han anser därför att det endast är författarens originalversion av en text som utgör ett verk och att alla förändringar inklusive översättningar utgör nya verk (Magnusson 2004, s. 23).

Smiraglia avslutar *The Nature of “a Work”: Implications for the Organization of Knowledge* med en sammanfattning över vad som avses med ett verk. Han har i sin studie kommit fram till att ett verk är en abstrakt uppsättning av kunskap och idéer som kan uttryckas på många olika sätt. Ett verk kan utvecklas över tid och rum, men vid en viss gräns (som ej är fastställd), bör verket betraktas som ett nytt verk (Smiraglia 2001, s. 123).

Det har alltid ansetts vara besvärligt att katalogisera dokumentformer som inte är böcker. Traditionellt har man utgått från den existerande katalogiseringsstandarden, vilket har gett ett förvirrande resultat. När inspelningar av musikverk började ingå i bibliotekens samlingar, uppstod skilda meningar rörande om inspelningar endast hade en indirekt relation till verket, medan däremot ett partitur var en direkt representant för verket (Thomas & Smiraglia 1998, s. 649).

Thomas och Smiraglia anser att det primära för ett musikverk är att det ska kunna höras. De skriver att det finns åsikter om att varje uppförande av ett musikverk skapar ett nytt verk och att somliga går ännu längre i detta resonemang och menar att *varje åhörare* skapar nya, egna versioner av verket (ibid., s. 651).

Thomas och Smiraglia anser att musikalier, framföranden och inspelningar inte ska betraktas som likvärdigt ett verk (ibid., s. 652).

Ett musikverk är abstrakt och varje uppförande är unikt. Författarna menar att det inte finns en version av ett verk som kan anses vara bättre än någon annan. De anser även att inte heller en uniform titel kan hålla samman alla versioner av ett verk.

En ljud- eller videoinspelning av ett verk betraktas ofta som en version av partituret, men ett partitur, inspelning etc. har samma relation till verket och ska inte behandlas som versioner av varandra. Författarna jämför en föreställning och en studioinspelning av ett operaverk. De menar att versionerna har samma relation till verket, eftersom det är musiken som framförs och inte partituret (ibid., s. 655-656).

Enligt traditionen betraktas dock partituret likvärdigt verket och alla andra versioner är underordnade dem. Författarna menar att det är hög tid att ändra detta synsätt (ibid., s. 664).

Smiraglia finner att man har tagit Cutters mål för bokstavligt och att man i katalogerna utgår ifrån dokumenten, när det primära istället borde vara verken. En användare söker trots allt främst efter ett verk och väljer först därefter vilken version av verket som han vill ha (Smiraglia 2004, s. 296).

Smiraglia anser att auktoritetskontroll över verk är en önskedröm som inte existerar i verkligheten. Bibliotekskataloger bygger på principen med kontrollerade uppslag; främst namn på författare, men det har inte varit samma kontroll över katalogens verk (ibid., s. 292). Man förlitar sig på uniforma titlar som inkluderar hänvisningar från alternativa titlar (t.ex. vid en översättning) för ett verk. En bibliografisk post för en filmatisering av en roman, bör som biuppslag ha uppgifter om upphov och titel för originalverket (ibid., s. 297).

De flesta är överens om att ett verk är abstrakt men det är också nödvändigt att diskutera om ett verks gränser, för trots allt förändras ett verk över tiden. Creider anser att det måste finnas något sätt att avgöra när ett verk är så förändrat, jämfört med originalet, att det istället bör ses som ett nytt verk. Detta har stor betydelse för hur verket ska behandlas i katalogen.

I AACR2 betraktas ett verk som ett nytt verk då det är bearbetat så att det hamnar i en ny genre, t.ex. en filmatisering av en teaterpjäs eller opera. Om och när en reviderad och uppdaterad version av ett verk bildar ett nytt verk i AACR2 är däremot oklart.

Olika utgåvor av ett verk med olika upphovsmän som uppslag kan också utgöra problem. Verket får ett nytt huvuduppslag om uphovsnamnen förekommer i en annan ordning, vilket i praktiken resulterar i ett nytt verk (Creider 2006, s. 5-6).

Creider beskriver dilemmat med medeltida handskrivna texter. Vanligtvis finns det inte två exemplar som är exakt lika, men ändå betraktas de som samma verk. Det är också vanligt att sådana texter har behandlats olika av kopisterna, beroende på om verkets upphovsman har varit känd eller inte. Kopisterna har inte varit lika trogna originalet, med avseende på tempus, ordföljd etc., när verkets upphov har varit okänt (ibid., s. 9-10).

Författaren ger exempel på två komplicerade fall.

Det ena verket är skrivet på 500-talet och under årens lopp har det förändrats både när det gäller syfte och innehåll, men trots detta har forskarna behandlat det som ett och samma verk.

Det andra verket är skrivet på 600-talet och existerar från två olika översättningar (i båda fallen från grekiska till latin). Båda varianterna har överlevt och är i grunden helt olika. Frågan som Creider ställer sig, är om versionerna ska betraktas som ett och samma verk eller som två olika.

Bernard Cerquiglini har studerat verkbegreppet och har tittat på medeltida episk diktning från Frankrike och dess olika former av *chansoner*⁷. Cerquiglini kommer fram till att alla manuskript med lokala varianter som finns av en chanson, ska betraktas som olika verk. Creider invänder mot denna åsikt och menar att det blir svårt att genomföra hänvisningar till alla versioner som finns av ett sådant verk och att en användare som vill ta del av alla dessa varianter, kommer att bli frustrerad över att behöva söka efter en mängd olika verk (ibid., s. 10-12).

Creider funderar också över nutida dokumentformer, såsom elektroniska dokument och webbsidor. Sådana dokument uppdateras i många fall kontinuerligt och när är gränsen passerad för att sådant material ska betraktas som nya verk?

Creider finner att det är omöjligt att fatta ett generellt beslut om var gränsen går, för när skilda versioner av ett verk bildar olika verk (ibid., s. 13-15).

I detta avsnitt har jag undersökt vad som har avsetts när man har talat om ett verk och jag har funnit att det inte har funnits någon klar definition av vad som avses med detta. Problemet lyfts upp på 1950-talet av Seymour Lubetzky, då han hade tröttnat på att man inte skiljde tillräckligt tydligt mellan det intellektuella innehållet och det fysiska utförandet då man talar om en "bok".

En ansats gjordes vid konferensen i Paris 1961, men termen används fortfarande inkonsekvent i AACR2, från 1988.

Därefter har jag granskat problemen med gränsdragningen kring ett verk och jag finner att det inte alltid är så lätt att fatta beslutet för var ett verk slutar och ett nytt börjar.

2.1 Bibliografiska relationer

Sherry L. Vellucci har utfört en studie med avseende på att identifiera och kategorisera bibliografiska relationer mellan musikalier i en bibliotekskatalog. Studien är gjord på ett specialbibliotek, Sibley Music Library, Eastman School of Music, Rochester, New York. Biblioteket är ett av de största musikbiblioteken i USA och innehåller totalt 330 000 dokument av olika slag och ett urval på totalt 329 olika slags musikalier undersöktes i studien (Vellucci 1997, s. 33, 35, 38, 75).

Studien inleddes med att musikalier i urvalet undersöktes och kategoriserades ingående. Vellucci fann att samlingen bland annat bestod av orkesterpartitur med tillhörande stämmor, olika musikstycken i samlingsvolym, vokalverk (med text på olika språk) och verk i olika arrangemang.

Därefter undersöktes förekomsten av olika typer av bibliografiska relationer (ibid., s. 46-51).

Vellucci ger ett exempel med Claude Debussys opera *La Chute de la Maison* och Edgar Allan Poes novell *Huset Ushers undergång*, på vilken operans libretto är baserad. Det finns en härledd relation mellan dessa verk.

Poes novell finns utgiven i en mängd olika utgåvor. De har en direkt relation med novellen i originalversion, samt en indirekt relation till Debussys opera.

⁷ Chanson innebär vokalmusik till fransk text och här avses (troligtvis) sånger och ballader som diktades och framfördes av trubadurer/trouvèrer.

För att identifiera specifika relationer undersöktes varje entitet. Ett verk som består av tre sånger, manifesterar en partitiv relation eftersom samtliga tre sånger finns i entiteten. En utgåva som endast innehåller en av sångerna har en partitiv relation med utgåvan som består av samtliga tre sånger.

I studien undersöktes alla slags relationer som fanns för varje entitet, t.ex. musikalier med verk i olika arrangemang (härledd relation), separata spelstämmor (kompletterande relation, samt en partitiv relation), och en kritisk analys av det musikaliska innehållet i verket (deskriptiv relation).

Slutligen jämfördes också relationer mellan urvalets entiteter och den kompletta samlingen (ibid., s. 75-78).

Vellucci fann i studien sex olika typer av relationer bland musikalerna:

1. Partitiva relationer (Whole-part):

Denna relation kan finnas mellan en del av ett verk och verket i sin helhet, inklusive ett urval ur en antologi, samling eller serie. Den kan t.ex. vara en enskild sång i en sångbok, eller en enskild aria ur en operett (ibid., s. 91).

2. Härledda relationer (Derivative):

I denna kategori finns relationer som bildar någon typ av släktskap. Den uppstår mellan en nyutgåva (med eventuella tillägg och uppdateringar) av ett verk och dess originalkälla. Denna kategori rymmer även inspelningar, arrangemang, översättningar av sångtexter etc.

Härledda relationer finns också när ett verk förekommer i flera än en manifestation.

Bibliotekskatalogens viktiga uppgift är att identifiera och länka samman alla olika manifestationer som finns i samlingen.

Studien visar dessutom att äldre verk har ett större antal manifestationer och därför menar Vellucci, att en samling som innehåller många äldre musikaliska standardverk bör tillhandahålla adekvata hänvisningar mellan relaterade bibliografiska poster (ibid., s. 100-101, 121-122).

3. Kompletterande relationer (Accompanying):

Rent allmänt innebär denna typ av relation att ett dokument är en underordnad bilaga eller komplement till ett huvuddokument. Bilagan kan ingå i huvuddokumentet, eller vara fristående. En bilaga kan t.ex. bestå av en informativ text i ett partitur, men kan också bestå av separata stämmor (ibid., s. 123).

4. Sekventiella relationer (Sequential):

Denna kategori består av verk som föregår respektive efterföljer varandra i kronologisk ordning. I den innefattas kompositörers numrerade verk såsom Mozarts pianokonsalter med nummer 1-27 eller Beethovens symfonier med nummer 1-9. Problemet med numrering av musikverk är att den inte alltid är korrekt utförd samt att olika forskare kan ha använt sig av olika numrering av samma verk (ibid., s. 131, 134-135).

5. Ekvivalensrelationer (Equivalence):

Denna kategori innebär olika exemplar av samma utgåva eller en reproduktion av ett verk. Vellucci fann att denna relationstyp var väldigt vanlig när exakta kopior var inkluderade, men resultatet förändrades radikalt då kopiorna inte innefattades (ibid., s. 139, 153).

6. Deskriptiva relationer (Descriptive):

Denna relationstyp förekommer mellan ett verk och kritiska texter om verket, samt analyser och beskrivningar av ett verk där det konstnärliga innehållet avhandlas. Även kommenterade utgåvor ingår i denna kategori. Mycket av sådant material finns i form av artiklar i tidskrifter, samt på Internet och är inte tillgänglig i en traditionell bibliotekskatalog och ingår därför inte heller i Velluccis studie (ibid., s. 156).

Vellucci finner i studien att 97.3 % av musikalierna i urvalet har minst en bibliografisk relation. Hon gör en jämförelse med en studie utförd på Library of Congress' databas (där musikalien endast omfattar 0.8 % av materialet) av Barbara B. Tillet. Tillet fann i sin studie att mindre än 75 % uppvisade någon slags relation. Denna uppgift, menar Vellucci, stöder hypotesen att musikalien har större andel bibliografiska relationer i jämförelse med böcker och andra dokumentformer (ibid., s. 239-240).

Även Smiraglia undersöker bibliografiska relationer. Han väljer att benämna dem *bibliografisk familj* och författaren förklarar begreppet med "en uppsättning av alla verk som härstammar från samma stamfader (originalkälla), vilka delar tankar och semantiskt innehåll med sin stamfader". Smiraglia menar att i en *bibliografisk familj* finns härledda relationer mellan "familjemedlemmarna", det vill säga mellan nya versioner av ett verk och dess originalkälla och bland varierade verk vilka tillsammans utgör en "familj" (Smiraglia 2001, s. 40-43).

Författaren ger ett bra exempel på hur strukturen kan se ut i en sådan "familj" där härledda relationer förekommer:

En engelskspråkig roman ges ut i USA. Den blir snabbt populär och översätts till franska för den kanadensiska marknaden. Författaren ger ut en ny, reviderad version av romanen på engelska, och även denna version översätts till franska. Den andra reviderade (engelska) utgåvan skrivs om till ett filmmanus, vilket i sin tur blir en film. "Familjen" utgörs nu av sex familjemedlemmar. De båda franska utgåvorna är mer släkt med de engelska utgåvorna som de har översatts ifrån, än med varandra (ibid., s. 103).

Författaren ger ett annat exempel som är betydligt mera komplicerat. Graham Greene skrev romanen *England made me* (De skeppsbrutna). Den publicerades 1935 i både England och USA, av två olika förlag.

Under de följande 30 åren har romanen kommit ut i tio olika upplagor med oförändrat innehåll. Förändringen uppstod när den översattes till andra språk; den har översatts till nio olika språk och några av dessa versioner har kommit ut i flera upplagor. Vidare har den getts ut i samlingsutgåvor med Greenes samlade verk (på engelska), den har tilldelats en ny titel, *The shipwrecked*, den har omarbetats till manuskript för radioteater, vilket har framförts i dramatiserad form i radio. Dessutom finns romanen som ljudbok på kassett⁸ (ibid., s. 111-113).

⁸ 1995 förekommer Greenes berättelse i sammanlagt 37 olika versioner.

Smiraglia har jämfört olika studier och undersökt förekomsten av härledda relationer som har framkommit i olika undersökningar. Han fann att spännvidden är större vid akademiska forskningsbibliotek, t.ex. *Bobst Library, New York University*, där verken hade mellan 2 och 322 relationer, i jämförelse med *OCLC WorldCat*⁹ där verken endast hade mellan 2 och 45 relationer. Författaren uppmärksammar också att bland äldre verk finns det fler bibliografiska relationer än bland yngre (ibid., s. 87-90).

Smiraglia undersöker olika slags bibliografiska relationer och delar in härledda relationer i olika kategorier:

Simultan härledning, vilket kan innebära att två olika utgåvor av ett verk har publicerats samtidigt

Successiv härledning, t.ex. en omarbetad utgåva

Utvidgad utgåva, som t.ex. innehåller ett förord eller kommentarer

Utdrag ur ett verk, t.ex. en enskild sång ur en musikal, utgiven på CD

Dessa fyra kategorier av härledda versioner visar exempel, där olika versioner av ett verk inte är identiska, men där innehållet på det stora hela är intakt, jämfört med originalverket.

Däremot finner Smiraglia att **översättningar**, **bearbetningar** (t.ex. anpassning av ett verk för en viss målgrupp) och **uppföranden** är förändrade versioner, där innehållet inte överensstämmer med originalverket (Smiraglia 2004, s. 296).

I detta avsnitt har jag undersökt olika resonemang rörande bibliografiska relationer i olika slags samlingar.

Vellucci finner i en studie att andelen bibliografiska relationer var högre bland musikalier jämfört med en annan studie, där musikalierna endast utgjorde en bråkdel av materialet.

Vellucci upptäcker sex olika slags bibliografiska relationer bland musikalierna.

Smiraglia finner att förekomsten av bibliografiska relationer är högre bland äldre verk än bland yngre.

I följande avsnitt kommer jag att ge en kortare introduktion till katalogiseringsregler enligt rådande svensk standard samt Uniforma titlar.

2.2 Katalogiseringsregler för svenska bibliotek

Den första utgåvan av Katalogiseringsregler för svenska bibliotek (KRS) utkom 1983 och är den svenska versionen av AACR2 från 1978. Syftet med denna var att ge en gemensam regelsamling för alla typer av bibliotek och att anpassa svensk katalogisering till internationell standard. I regelsamlingen ingår katalogiseringsregler för samtliga dokumentformer som förekommer på bibliotek.

Den nuvarande utgåvan av KRS utkom 1990 och bygger på AACR2 från 1988 (Katalogiseringsregler för svenska bibliotek 1990, s. VII, IX).

Del I av KRS ger anvisningar för beskrivning av objekten som ska katalogiseras och reglerna har utgångspunkten i objektets fysiska form. I denna del återfinns även

⁹ Världsomspännande bibliotekskooperativ med databas innehållande drygt 76 miljoner bibliografiska poster (år 2007).

allmänna regler samt regler specifika för olika dokumentformer.

Del II behandlar utformning av sökelement; ingångar samt hänvisningar till sökelementen. Utgångspunkten är utformandet av ett huvuduppslag, vilket kompletteras med ett eller flera biuppslag (ibid., s. XVI).

2.2.1 Verkhantering i KRS

En katalogpost består av åtta avsnitt. Uppgifterna ska i första hand hämtas från *Primärkällan* och vad som utgör denna beror på vilken typ av dokumentformer eller material som ska beskrivas. För en tryckt monografi utgörs primärkällan av titelsidan, medan den utgörs av skivetiketten på en LP-skiva.

För varje avsnitt uppger KRS föreskrivna källor och om uppgiften hämtas från en annan källa än den föreskrivna, ska uppgiften sättas inom en klammer.

Avsnitten är:

Titel och upphov, Upplaga, Medie- eller publikationstypspecifika uppgifter, Utgivning och distribution, Fysisk beskrivning, Serie, Anmärkningar, Standardnummer och anskaffningsvillkor (ibid., s. 9).

Utgångspunkten i arbetet med katalogisering är objektets fysiska form och inte det abstrakta verket. Det sjunde avsnittet, Anmärkningar, är därför mest intressant i sammanhanget med verkhantering.

I detta avsnitt kan en hänvisning till en annan källa anges, t.ex. för att undvika onödiga upprepningar av information som kan återfinnas i en annan katalogpost. Likaså kan en hänvisning ges till en annan upplaga av samma verk, t.ex. Rev. av: 2. ed. 1973.

Hänvisningarna presenteras med hjälp av ord som *Se, Se även, Fortsätter..., Tidigare utg. med titeln: ..., Omarb. av ..., Bygger på musik av..., Finns även som... etc.*

Det är med andra ord i avsnittet Anmärkningar, som bibliografiska relationer kan ges i en katalogpost och i exemplet nedan med *Das wohltemperierte Klavier* visas en partitiv relation. Det talas dock inte i klartext om några bibliografiska relationer i KRS, utan endast om hänvisningar som kan ges till andra upplagor och verk (ibid., s. 45-47).

Exemplet nedan visar en hänvisning mellan en del av ett verk och ett komplett verk.

Bach, Johann Sebastian, 1685-1750

Prelude and fugue, piano, BWV 867, Bb minor

See

Bach, Johann Sebastian, 1685-1750

Wohltemperierte Klavier, 1.T. Nr. 22 (Vellucci 1997, s. 175-180)

Följande två exempel visar hänvisningar för förändring av instrumentation:

For 2 recorders (soprano and alto); originally for harpsichord

For STB soli, SSTAB¹⁰ chorus, and piano acc.: acc. Originally for string orchestra (ibid., s. 208)

¹⁰ S = Sopran, T = Tenor, A = Alt, B = Bas, dvs. traditionell stämbesättning i en blandad kör

Vid arrangemang och transkriptioner¹¹ av musikaliska verk, utförda av någon annan än kompositören, görs kompositören till huvuduppslag med biuppslag för arrangören. Verk med okänt ursprung får titeln som huvuduppslag.

Vid större bearbetningar av ett verk blir namnet på personen som har utfört omarbetningen huvuduppslag, medan kompositören och originaltiteln blir biuppslag.

Ett valfritt tillägg är att göra ett biuppslag på namn och titel om verket återgår till ett annat verk.

Variationen über "Là ci darem la mano" : für das Pianoforte
mit Begleitung des Orchesters / von Friedrich Chopin
(Baserat på en aria ur Mozarts Don Juan)
Huvuduppslag på sökelementet för Chopin
Biuppslag (namn+titel) på sökelementet för Mozart

Vid musikverk med text bildar kompositören huvuduppslag, medan ett biuppslag för textförfattaren kan göras *om så önskas* (Katalogiseringsregler för svenska bibliotek 1990, s. 329-330).

2.2.2 Uniforma titlar

Uniforma titlar är särskilt viktiga inom musikområdet. Musik är ett universellt språk som kan förstås av alla, men detta för också med sig problemet att samma verk kan ha olika titlar, beroende på i vilket land verket är utgivet (Berntsson 2003, s. 28).

Uniforma titlar används för att olika versioner av ett verk, inklusive alla kataloguppslag, ska kunna hållas samman. Här innefattas olika utgåvor samt översättningar, liksom avvikande titlar. Den uniforma titeln ska sättas inom en klammer (Katalogiseringsregler för svenska bibliotek 1990, s. 410-411).

Igor Stravinskis verk *Eldfågeln* återfinns t.ex. under titlarna *The Firebird*, *Der Feuervogel*, *L'Uccello di fuoco* och *L'Oiseau de Feu*. Det är den franska titeln som ska användas som uniform titel, enligt Sohlmans musiklexikon.

En stor hjälp för det tidskrävande arbetet med musikkatalogisering är *Uniforma titlar för musik enligt KRS : auktoritetsregister*, vilket är sammanställt av Statens musikbibliotek och Bibliotekstjänst och har redigerats av Anders Cato och Anders Lönn.

Den uniforma titeln är en integrerande del av sökelementet där tonsättarens namn tillsammans med verkets uniforma titel bildar en enhet.

Den uniforma titeln avser verk och inte en utgåva och används således för olika utgåvor av ett verk. I den andra utgåvan för detta auktoritetsregister presenteras ca 8 000 godkända uniforma titlar (Statens musikbibliotek & Bibliotekstjänst, 1998, s. III-IV).

Termen (musik)verk används i KRS med följande betydelse:

- 1) ett verk som utgör en enhet, avsedd att framföras som en helhet
- 2) en grupp verk med gemensam titel (inte nödvändigtvis avsedda att framföras som en helhet)
- 3) en grupp verk med ett enda opusnummer

¹¹ Musikaliska bearbetningar, t.ex. orkestrering

När en uniform titel ska bestämmas för ett musikverk, ska originaltiteln vara utgångspunkten, vilket för ett tryckt verk innebär titeln på första utgåvan, men givetvis får man göra undantag i fall där språket utgör ett problem.

A kéksza kállúk herceg vára av Bela Bartók återfinns således under sin uniforma titel *Riddar Blåskäggs borg*.

När en annan titel är mera känd ska den användas: *Il dissoluto punito ossia Il don Giovanni* av Wolfgang Amadeus Mozart, har *Don Giovanni* som uniform titel.

Om ett verk är mer känt under ett smeknamn, kan det läggas till inom citationstecken, som i följande två exempel:

Beethoven, Ludwig van

[Sonat, piano, nr 14, op. 27:2, ciss-moll "Månskenssonaten"]

Mozart, Wolfgang Amadeus

[Konsert, piano, orkester, nr 21, KV 467, C-dur "Elvira Madigan"]
(ibid., s. 423-437)

Specifikt för musikverk är det som kallas form/genre-benämningar. Som sådana räknas namn för musikalisk form eller genre som används av kompositörer (t.ex. etyd, konsert, mäsas, symfoni, trionsonat) (ibid., s. 424).

För att underlätta musikkatalogisatörens arbete har Statens musikbibliotek och Bibliotekstjänst sammanställt en förteckning med exempel på termer som ska behandlas som form/genre-benämningar i inledande titelement. Förteckningen *Bilaga till KRS Kapitel 25, Uniforma titlar Form/genre-benämningar 1999-2003*, innehåller även tveksamma fall där termen har bestämts vara pregnant (Statens musikbibliotek & Bibliotekstjänst 2003).

I detta avsnitt har jag tittat närmare på hur ett verk hanteras enligt rådande katalogiseringsstandard.

Jag har gett en sammanfattning över vilka avsnitt som ska ingå i en katalogpost och därefter gett en kort presentation av uniforma titlar och introducerat två viktiga hjälpmedel för musikkatalogisatörer.

I följande avsnitt kommer jag att presentera FRBR, för att visa hur ett verk hanteras enligt detta förslag.

2.3 Functional Requirements for Bibliographic Records

Under 1990-talet utförde en studiegrupp inom International Federation of Library Associations (IFLA) en studie med avseende på olika problem inom katalogiseringsområdet.

Studien resulterade i slutrapporten Functional Requirements Bibliographic Records, som publicerades 1998 och 2006 kom den svenska versionen *Funktionella krav på bibliografiska poster*.

Många anser att FRBR-rapporten är det mest inflytelserika verket inom katalogisering och kunskapsorganisation sedan "Parisprinciperna".

Före FRBR fanns inga klara direktiv om hur *verk*, *uttryck*, *manifestation* och *exemplar* skulle användas, men denna rapport ger en exakt vokabulär (IFLA 2006, s. 4).

Bakgrunden till FRBR är katalogiseringsreglerna som fastslogs 1961 i ”Parisprinciperna”. Det fortsatta arbetet med internationell standardisering beträffande den bibliografiska beskrivningen av form och innehåll, har resulterat i olika former av International Standard of Bibliographic Description (ISBD).

Utvecklingen har samtidigt gått framåt med automatiska system och databaser, vilket i kombination med krav på att minska kostnaderna har inneburit att arbetet med katalogisering har decentraliserats, samt att katalogposterna ofta är utförda på miniminivå.

Det var även viktigt att enas om en standard för den grundläggande katalogiseringsnivån som urskiljer postens kärnelement (ibid., s. 6).

Tillet menar att FRBR är en utveckling av bibliotekets traditionella mål, som skrevs av Cutter 1876.

FRBR:s användarkrav innebär att *hitta, identifiera, välja och få tillgång till* olika bibliografiska entiteter (Tillet 2004, s. 6).

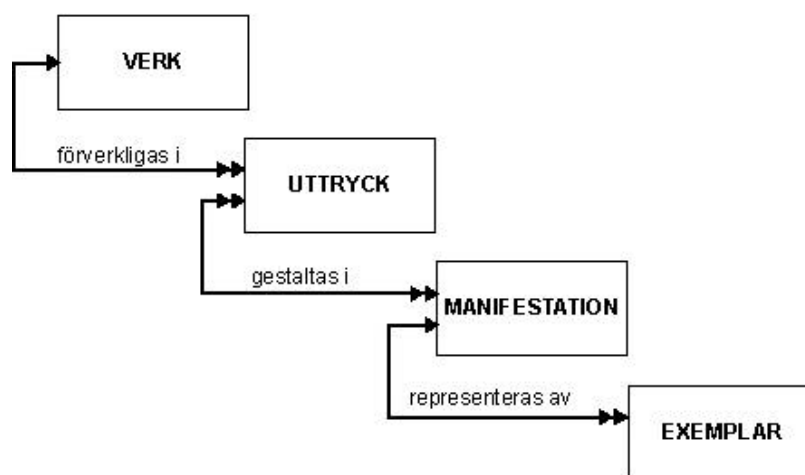
FRBR:s entiteter fördelar sig över tre olika grupper:

Grupp 1 består av produkter av intellektuellt och konstnärligt skapande.

Entiteterna i **Grupp 2** representerar de som har ansvaret för det intellektuella innehållet i, den fysiska produktionen av, eller som äger entiteterna i grupp 1.

Grupp 3 består av en kompletterande uppsättning av entiteterna från grupp ett och två och kan utgöra ämnet för ett verk (IFLA 2006, s. 15).

Grupp 1 består av *verk*, (avgränsad intellektuell/konstnärlig skapelse) *uttryck*, (förverkligandet av ett verk) *manifestationer*, (fysisk gestaltning av ett uttryck för ett verk) och *exemplar* (enskild representation av en manifestation) (ibid., s. 15).

Figur 1. Grundläggande relationer mellan entiteterna i grupp 1

(Svensk biblioteksförening 2005)

Figur 1 visar att ett *verk* kan förverkligas i ett eller flera *uttryck* (dubbel pil) medan ett *uttryck* är förverkligandet av endast ett *verk* (enkel pil).

Ett *uttryck* kan gestaltas i en eller flera *manifestationer* liksom en *manifestation* kan gestalta flera *uttryck*.

En *manifestation* kan representeras av ett eller flera *exemplar* medan ett *exemplar* endast kan representera en *manifestation*.

Verk:

Verket är en abstrakt entitet; det finns inget enskilt materiellt objekt som kan sägas vara *verket*. Vi möter alltid *verket* förverkligat i olika individuella *uttryck*, men *verket* självt existerar endast i likheten mellan innehållet i dessa olika *uttryck*. Då vi talar om *verket* Iliaden av Homeros, menar vi ingen särskild recitation eller textversion av *verket*, utan den intellektuella skapelse som ligger bakom alla de olika *uttrycken* för *verket* (IFLA 2006, s. 19).

Revisioner och uppdateringar av ett verk ska ses som ett *nytt uttryck* av verket. Detsamma gäller förkortningar, utvidgningar, översättningar till ett annat språk, arrangemang av musikverk, dubbad eller textad film etc.

Exempel: ^{v1} J. S. Bach, *Die Kunst der Fuge*

^{u1} kompositörens notering för orgel¹²

^{u2} ett arrangemang för kammarorkester av Anthony Lewis

Däremot ska ett bearbetat verk som anses vara ett självständigt intellektuellt och konstnärligt arbete behandlas som ett nytt verk.

Exempel: ^{v1} William Shakespeare, *Romeo and Juliet*

^{v2} Franco Zeffereellis film *Romeo and Juliet*

^{v3} Baz Luhrmanns film *William Shakespeare's Romeo & Juliet*

Uttryck:

Uttrycket är den specifika intellektuella eller konstnärliga form verket får, då det blir förverkligat. I uttrycket ingår t.ex. ord i ett verks text, eller noter och frasering i ett musikaliskt verk. Däremot ingår *inte* fysiska formaspekter, såsom typsnitt eller layout om det inte har stor betydelse för verkets konstnärliga och intellektuella innehåll.

Exempel: ^{v1} Franz Schubert, *Forellkvintetten*

^{u1} kompositörens partitur

^{u2} ett uppförande av Amadeuskvartetten med Hephzibah Menuhin på piano

^{u3} ett uppförande av Clevelandkvartetten och Yo-Yo Ma på cello

^{v1} Ellwangers Tennis – bis zum Turnierspieler

^{u1} originaltexten på tyska

^{u2} den engelska översättningen av Wendy Gill

(ibid., s. 20-21)

¹² Samtliga exempel i kapitel 1.4 är hämtade ur IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records (2006). *Funktionella krav på bibliografiska poster: slutrapport*. I det engelska originalet står "the composers score for organ". I exemplet med Forellkvintetten, som jag ger på nästa sida, blir "the composers score" däremot översatt till "kompositörens partitur" (IFLA 1998, s. 17,19).

Manifestation:

Med manifestation avses verkets fysiska gestaltning och omfattar allt från handskrifter¹³ och böcker, till kartor, ljudupptagningar, filmer och multimedia etc. och innefattar även materialet som manifestationen är tillverkad av. Oavsett om produktionen av en manifestation är stor eller liten, utgör samtliga exemplar en uppsättning manifestationer. Om en manifestation får annan fysisk form, ändrat utseende, ändrat material etc. ses den färdiga produkten som en ny manifestation. Bearbetningar som även påverkar det intellektuella och konstnärliga innehållet, resulterar dessutom i ett nytt uttryck för verket.

Exempel: ^{v1} J. S. Bach, *Cellosviter*

^{u1} uppföranden av Janos Starker inspelade 1963 och 1965
^{m1} inspelningen utgiven på 33" vinylskiva 1963 av Mercury
^{m2} inspelningen återutgiven på CD 1991 av Mercury

^{u2} ett uppförande av Yo-Yo Ma inspelat 1983
^{m1} inspelningen utgiven på 33" vinylskiva 1983 av CBS Records
^{m2} inspelningen återutgiven på CD 1992 av CBS Records

^{v1} *The Wall Street Journal*

^{u1} *Eastern Edition*
^{m1} den tryckta versionen av *Eastern Edition*
^{m2} mikrofilmsversionen av *Eastern Edition*

^{u2} *Western Edition*
^{m1} den tryckta versionen av *Western Edition*
^{m2} mikrofilmsversionen av *Western Edition* (ibid., s. 22-23)

Exemplar:

Det konkreta exemplaret innebär oftast ett enstaka fysiskt objekt, t.ex. en CD eller en monografi.

Exempel: ^{v1} Ronald Hayman, *Playback*

^{u1} författarens text redigerad för publikation
^{m1} Davis-Poynters tryckta bokutgåva från 1973
^{e1} ett exemplar signerat av författaren

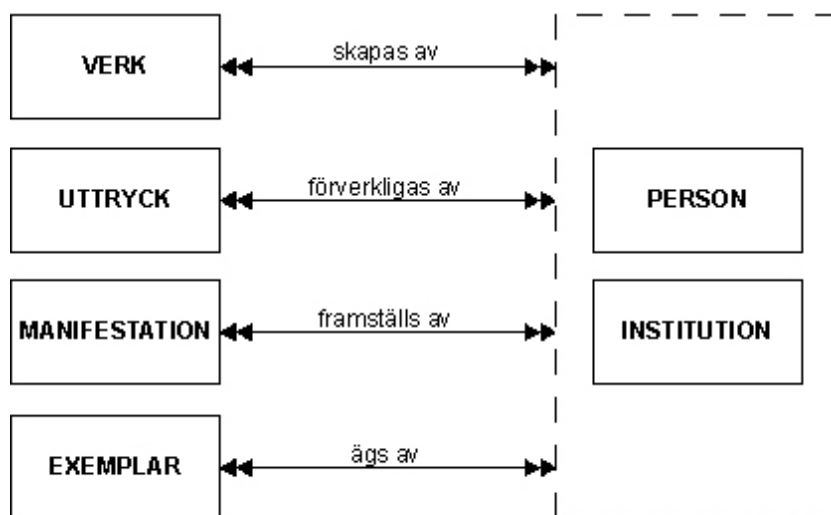
^{v1} Allan Wakeman, *Jabberwocky*

^{u1} upphovsmannens speldesign och instruktionstext
^{m1} spelet i Longmans utgåva från 1974, med bifogad lärarhandledning
^{e1} ett exemplar som saknar lärarhandledningen (ibid., s. 24)

¹³Inom musiken avser handskrift musikalier (noter) i handskriven form. En handskrift av tonsättaren själv benämns autograf; övriga är avskrifter eller kopior. Till handskrifter räknas också skisser och utkast. Eftersom varje handskrift är unik sker identifiering genom uppgift om förvaringsplats (t.ex. arkiv eller bibliotek) och signum. Handskrifter utgör en oumbärlig musikvetenskaplig källkategori för både äldre och nyare tid när det gäller studiet av t.ex. enskilda tonsättare, genrer, uppförandep Praxis och musikens spridningsvägar (Handskrift 2007).

Grupp 2 består av *person* (individ) och *institution* (organisation eller grupp individer och/eller organisationer) (ibid., s. 16).

Figur 2 åskådliggör vilka olika ansvarsrelationer som finns mellan entiteterna i grupp 1 och 2.

Figur 2. Grundläggande ansvarsrelationer mellan entiteterna i grupp 1 och 2

(Svensk biblioteksförening 2005)

Person:

Med en person avses en individ som har varit delaktig i skapandet eller förverkligandet av ett verk. I denna kategori ingår bland andra författare, översättare, redaktörer och artister.

Exempel: ^{p1} Margaret Atwood
^{p2} Drottning Victoria

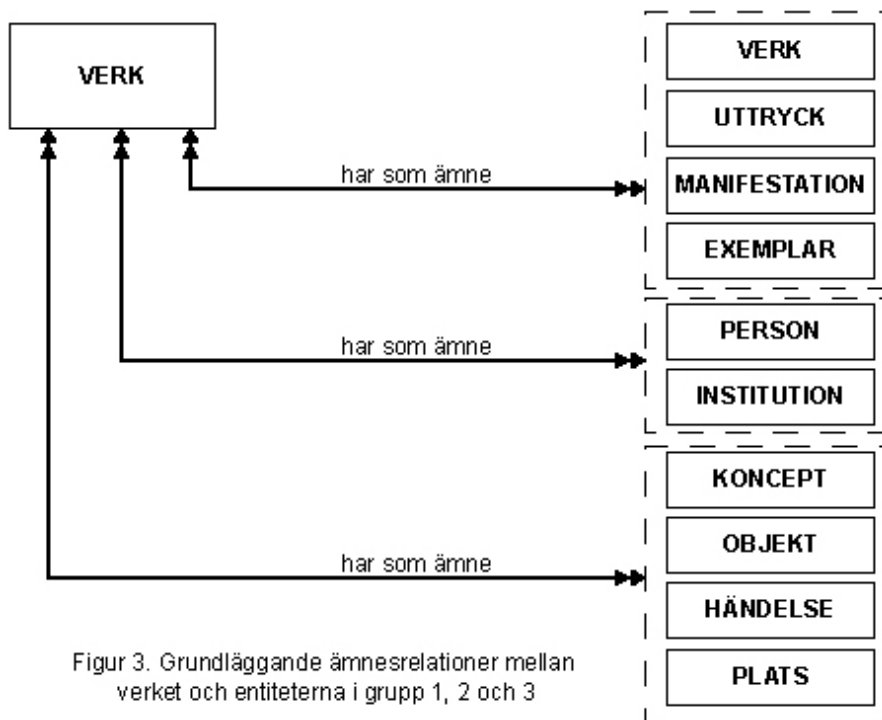
Institution:

Institution innefattar organisationer och grupper av individer som uppträder som en enhet och som är delaktiga i skapandet eller förverkligandet av ett verk, samt när institutionen utgör verkets ämne.

Exempel: ⁱ¹ Museum of American Folk Art
ⁱ² BBC Symphony Orchestra
ⁱ³ Simrishamns kommun (IFLA 2006, s. 25)

Grupp 3: Entiteterna består av *koncept* (abstrakt föreställning eller idé), *objekt* (ett föremål), *händelse* (en handling eller tilldragelse) och *plats*.

Figur 3 visar olika ämnesrelationer från *verk* i grupp 1 till samtliga övriga entiteter.

Figur 3. Grundläggande ämnesrelationer mellan verket och entiteterna i grupp 1, 2 och 3

(Svensk biblioteksförening 2005)

Koncept:

Här avses en abstrakt föreställning eller idé, som kan utgöra verkets ämne och inkluderar kunskapsområden, fackområden och tankeriktningar liksom teorier, processer, tekniker och praktiker.

Exempel: ^{k1} Ekonomi
^{k2} Romantik
^{k3} Utbudsekonomi (IFLA 2006, s. 26)

Objekt:

Ett objekt definieras som ett materiellt ting, ett föremål som kan vara ämnet för ett verk.

Exempel: ^{o1} Buckingham Palace
^{o2} Apollo 11
^{o3} Eiffeltornet

Händelse:

Handlingar och tilldragelser innefattas, vilka kan utgöra ett verks ämne; t.ex. en historisk avhandling eller en tavla.

Exempel: ^{h1} De svenska häxprocesserna
^{h2} Slaget vid Hastings
^{h3} Upplysningstiden

Plats:

Jordiska, utomjordiska, historiska, samtida, naturtyper och geopolitiska jurisdiktioner innefattas och ska utgöra ämnet för ett verk i t.ex. en atlas eller en reseguide.

Exempel: ^{p1} Kolmården
^{p2} Bristol (ibid., s. 26-28)

Termer som *utgåva, baserad på...* eller *översatt från...* är vanliga exempel som visar **bibliografiska relationer**. Termerna återfinns för det mesta i den bibliografiska posten men deras definition är oftast otydlig och används dessutom inkonsekvent. Relationerna bildar länkar mellan entiteterna och användarna får därför möjlighet att ”bläddra” i den bibliografiska databasen. Relationerna visas ofta underförstått när en post innehåller uppslag som ger en hänvisning till en relaterad entitet.

Relationer mellan entiteterna i grupp 1:

Verk-uttryck: Relationen identifierar ett verk som är förverkligat i ett enskilt uttryck, samt alla uttryck för ett verk kopplas till verket. Olika uttryck för ett verk är ”syskon”.

Relationen *uttryck-manifestation* visar det uttryck av ett verk som blir gestaltad i en enskild manifestation, samt alla manifestationer av samma uttryck.

Olika manifestationer av ett uttryck är ”syskon”.

Relationen *manifestation-exemplar* visar en manifestation som representeras av ett enskilt exemplar. Alla exemplar av manifestationen kopplas samman.

Olika exemplar av en manifestation är ”syskon” (ibid., s. 46-48).

Entiteterna *person* och *institution* som finns i **grupp 2** kopplas samman med entiteterna i **grupp 1** genom följande fyra typer av relationer:

1) Skapas av, där person/institution kopplas samman med ett verk

Exempel: ^{p1} Edmund Spenser

^{v1} *The shepherdes calender*

^{v2} *The faerie queen*

^{v3} *Astrophel*

2) Förverkligas av, där person/institution kopplas samman med ett uttryck

Exempel: ⁱ¹ The Tallis Scholars

^{u1} ett uppförande från 1980 av Allegris *Miserere*

^{u2} ett uppförande från 1986 av Josquins *Missa Pange lingua*

^{u3} ett uppförande från 1989 av Lassus *Missa osculetur me*

3) Framställs av, där person/institution kopplas samman med en manifestation

Exempel: ⁱ¹ Coach House Press

^{m1} Wayne Cliffords *Man in a window*, utgiven 1965 av Coach House Press

^{m2} Joe Rosenblatts *The LSD Leacock*, utgiven 1966 av Coach House Press

^{m3} Henry Beisells *New wings for Icarus*, utgiven 1966 av Coach House Press

4) Ägs av, där person/institution kopplas samman med ett exemplar

Exempel: ⁱ¹ Princeton University Library

^{e1} ett *exemplar* av Penkill-korrekturet till D G Rossettis *Poems* tryckt i augusti 1869 med författarens handskrivna anmärkningar

^{e2} ett *exemplar* av förstakorrekturet till D G Rossettis *Poems* tryckt i september 1869 med författarens handskrivna anmärkningar

Ämnesrelationer kopplar alla entiteter från samtliga tre grupper till entiteten *verk*. Kopplingen mellan ett verk och en relaterad ämnesentitet innebär att ämnet för ett enskilt verk identifieras, samt att alla verk som behandlar ämnet, kopplas till ämnet ifråga.

Exempel: ^{k1} Romantiken

^{v1} Morse Peckhams *Beyond the Tragic Visions*

^{v2} *Romanticism reconsidered*, redaktör Northrop Frye
(ibid., s. 49-50)

Samtliga entiteter i modellen har var sin uppsättning attribut (egenskaper), vilka gör det möjligt för en användare att söka efter, respektive tolka information om en entitet.¹⁴

Ett **verks attribut** kan vara varianttitel, verkets form (t.ex. novell, symfoni, fotografi etc.) och målgrupp (t.ex. barn, mellanstadiet).

Inom musikalier förekommer även besättning (t.ex. piano, manskör), numerisk beteckning (opusnummer¹⁵, tematiskt katalognummer etc.) och tonart (t.ex. A-dur, c-moll) (ibid., s. 30-33).

Bland **uttrycksattributen** finns bland andra: uttrycksform (t.ex. fotografisk bild, musikalisk notation, dans), andra särskiljande egenskaper (t.ex. utgåve- och versionsbeteckning såsom ”andra reviderade utgåvan”), uttryckets omfattning (t.ex. antal ord i en text eller speltid för ett musikstycke).

För musikalier finns dessutom musikaliety (tryckta, handskrivna, klaverutdrag, studiepartitur etc.) och besättning för uttrycket (t.ex. sopran, två pianon) (ibid., s. 33-35).

Bland **manifestationernas attribut** återfinns bland andra upphovsuppgift (författare, kompositör, översättare, redaktör etc.), upplagebeteckning (t.ex. andra utgåvan), informationsbärartyp (t.ex. ljudkassett, diabild) och inspelningsteknik (t.ex. analogt, digitalt) (ibid., s. 37-39).

Ett **exemplars attribut** kan vara: exemplarindikator (t.ex. en streckkod), medan ett **personattribut** kan bestå av ett personnamn (pseudonym, släktnamn etc.) och datum för personen (datum för födelse och/eller död).

Institutionsattribut kan vara plats (plats eller stad där institutionen finns).

Objekt har attribut som består av ett ord som namnger objektet (t.ex. byggnad och skepp), **händelseattribut** kan bestå av ett ord som betecknar en händelse (t.ex. Slaget vid Hastings eller Tour de France) och **plats har attribut** som namnger eller betecknar (t.ex. London) (ibid., s. 42-46).

Detta avsnitt har bestått av en presentation av FRBR. I följande avsnitt kommer jag att ge ett urval av olika studier av FRBR och delge olika resonemang som har förts, liksom förslag om förbättringar.

¹⁴ Listan med attribut är omfattande och jag ger här endast ett urval.

¹⁵ Den latinska termen *opus* betyder verk (i plural *opera*) och ett opusnummer innebär således verknummer där siffran betecknar kronologisk ordning av en kompositörs produktion. Började användas i början av 1600-talet, dock inte av alla (t.ex. inte J. S. Bach). Från och med Beethoven har i regel kompositörer själva numrerat sina verk med opustal.

2.3.1 Studier av FRBR

Edward T. O'Neill har utfört en studie med syftet att se för- och nackdelar med FRBR "i praktiken". Han valde att utföra studien på ett enskilt verk; Tobias Smolletts *The Expedition of Humphry Clinker*, som gavs ut första gången 1771. Studien inleddes med att i OCLC's WorldCat finna alla olika bibliografiska poster som kunde kopplas samman med författarens namn samt verkets titel (inklusive olika stavningsvarianter). Med strikt tillämpning av FRBR:s definition av *verk* fann forskaren 179 bibliografiska poster, inklusive 14 poster för mikroformer, samt 8 översättningar. 38 exemplar av verket undersöktes och av praktiska skäl togs 600 digitala fotografier av exemplarens nyckelsidor. Resultatet visade att originaltexten inte hade förändrats nämnvärt under årens lopp (förutom befintliga översättningar av verket). Med strikt tolkning av FRBR ska mindre förändringar resultera i ett nytt *uttryck* men O'Neill anser att de istället bör bilda en ny *manifestation*. Han anser att nya *uttryck* bör bildas vid mera utmärkande förändringar som utgörs av t.ex. dedikationer, illustrationer, kartor, introduktioner etc. (O'Neill 2002, s. 152-154).

Arbetet med att identifiera olika *uttryck* försvårades av att bibliografiska posterna var utförda på olika sätt. Katalogiseringsreglernas utveckling genom århundradena har bidragit till detta, liksom inkonsekvens vid katalogiseringen. Exempel på inkonsekvens i katalogposterna kan röra ingångar för utgivare, illustratörer eller andra som har bidragit till utgåvan. AACR2:s regel 21.30A1 begränsar antalet upphovsmän till tre, vilket innebär att upphovsmannen till ett viktigt förord ibland inte finns som ingång till verket.

Även AACR2:s regel 21.30K2 innebar problem. Denna regel innebär att en ingång till illustratör ska skapas, om illustrationerna anses utgöra en viktig del av verket. Denna regel ansågs vara svår att följa konsekvent i fallet med *Humphry Clinker*. Det kan å ena sidan tyckas att illustrationer inte är en viktig del av verket, samtidigt som de å andra sidan berikar berättelsen och säkert anses som viktiga av många läsare.

O'Neill kom i sin studie också fram till att resultatet skulle vara otillförlitligt om man för att skapa *uttryck* enbart skulle förlita sig på uppgifter hämtade från bibliografiska posterna då posterna ofta innehåller otillräcklig information. Informationen måste därför även hämtas från de fysiska exemplaren av verket (ibid., s. 155-156).

O'Neill resonerar vad som skulle hända med FRBR-modellen om man tar bort entiteten *uttryck*. Han kommer fram till att *uttryck* skulle kunna ersättas av *manifestation* med tillägg av ingångar för upphovsmän, som skulle identifiera olika förändringar i uttrycket. På så sätt skulle t.ex. en läsare som är specialintresserad av olika utgåvors illustrationer/illustratörer, kunna informeras bättre om dessa upphovsmän. Att ersätta *uttryck* med olika attribut för *manifestationer* skulle i fallet med *Humphry Clinker* innebära att FRBR-modellen blir enklare och behåller sin funktion samtidigt som problemet med identifieringen av olika *uttryck* skulle undvikas.

O'Neill konstaterar avslutningsvis att FRBR-modellen endast ger obetydliga fördelar för ett mindre verk och inte heller fungerar på större och komplexa verk, där modellen skulle behövas som mest (ibid., s. 158-159).

Hickey och O'Neill har gjort en studie som de har kallat *FRBRizing OCLC's WorldCat*. Vid studiens tidpunkt år 2005 bestod denna gigantiska databas av 50 000 000 bibliografiska poster. I WorldCat betraktas bibliografiska poster synonymt med manifestationer, så forskarna valde att arbeta på samma sätt.

"FRBRiseringen" skulle utföras genom att först sammanställa olika verks samtliga manifestationer och därefter dela in verken i dess olika uttryck. De har vid tidpunkten för artikelns tillkomst fokuserat på att identifiera verken och att dela in dem i grupper. WorldCat innehåller bibliografiska poster från många olika kataloger och detta innebär utmaningar, när det gäller att identifiera verken. Författarna menar att dessa problem inte är unika för just denna samling, utan att det säkert uppkommer liknande problem i andra sammansatta samlingar.

Studien utfördes med hjälp av ett datorprogram som automatiskt kunde identifiera och sammanhålla olika varianter av ett verk.

I studien fann forskarna 37 772 687 olika verk och de flesta av dessa bestod endast av en manifestation (36 330 501). Det fanns naturligtvis undantag och det verk som bestod av flest manifestationer var Nya Testamentet, med 9 254 olika manifestationer (Hickey & O'Neill 2005, s. 240, 243).

Forskarna har koncentrerat sig på fyra speciella kategorier av verk:

1) Utvidgade verk, där det intellektuella och konstnärliga innehållet har fått tillägg bestående av illustrationer, förord, kommentarer etc.

Forskarna valde här att undersöka verket *Humphry Clinker* och fann att sedan den senaste studien O'Neill utförde år 2004, hade antalet manifestationer ökat från 179 till 190. Datorprogrammet identifierade 163 av posterna och att de övriga 27 utelämnades berodde bland annat på felstavningar av Smollett (Smolett) och av Humphry (Humphrey).

2) Reviderade verk: Denna kategori gav forskarna problem eftersom det inte är helt ovanligt att ett reviderat verk tilldelas en ny titel, men ett verk kan även få en ny författare.

De ger ett sådant exempel, där en ny författare medverkar i nya utgåvor av ett verk.

Datorprogrammet behandlade de olika utgåvorna som olika verk.

Hickey och O'Neill föreslår att reviderade verk tilldelas en uniform titel.

3) Sammansatta verk, består av olika verk av en författare, eller består av ett särskilt ämne. Enligt FRBR består ett sådant verk av flera verk och ger följande exempel:

^{v1} Robertson, Davies' *The Deptford trilogy*

^{v1.1} Robertson, Davies' *Fifth business*

^{v1.2} Robertson, Davies' *The manticore*

^{v1.3} Robertson, Davies' *World of wonders*

Men när forskarna skulle dela in Tobias Smolletts samlade verk i olika kategorier, så märkte de att det inte var fullt så enkelt. Hickey och O'Neill fann bland annat utgåvor av samma utgivare som innehåller olika versioner av förord.

Ska dessa versioner ses som olika verk eller olika uttryck?

4) Översättningar av verk, där innehållet är bibehållet, men är översatt till ett annat språk. WorldCat innehöll elva olika översättningar av *Humphry Clinker*. De översättningar som hade uniform titel liksom notering om varianttitel kunde identifieras av datorprogrammet, men saknades dessa uppgifter kunde versionen inte automatiskt associeras till originalverket.

Hickey och O'Neill finner i sin studie att "FRBRisering" innebär ett steg framåt i katalogens utveckling, vilket medför att den också blir enklare att använda. Att hålla samman olika uttryck av ett verk skulle innebära kostnadsbesparingar när ett nytt uttryck eller manifestation av ett verk ska katalogiseras. Det största problemet i nuläget är inkonsekvensens gällande katalogiseringen. Hickey och O'Neill menar att det skulle vara enkelt att ordna upp problemen, samt att införa auktoritetslistor (ibid., s. 242-250).

Marcus Westlind har i sin magisteruppsats *Den senaste utvecklingen inom katalogisering och dess teknologi* funnit, att man i Italien är tveksamma till FRBR. Regole Italiane di Catalogazione per Artori (RICA), det vill säga den italienska motsvarigheten till KRS, finner även de problem med IFLA:s stränga tolkning av *uttryck*. De ser även problem angående ekonomin, eftersom Italien i stor omfattning har följt trenden med katalogisering på miniminivå. FRBR skulle därför innebära en stor arbetsinsats. RICA anser att FRBR-modellen måste bli mer effektiv och användarvänlig, men kan tänka sig att använda sig av FRBR i framtiden efter att vissa förbättringar har gjorts (Westlind 2004, s. 20-24).

Martha M. Yee ska ha gett sig in i diskussionen om FRBR och har vid ELAG:s¹⁶ konferens 1999 lagt ett förslag som innebär en tydlig hierarkisk skillnad mellan ett huvudverk och dess delar. Hon kallar termen *Superwork*, vilket skulle vara överordnat verk i FRBR-modellen (ibid., s. 26).

Le Boeuf visar i en studie från 2002, att många har problem när det gäller att förstå och tolka FRBR:s definitioner och menar att detta även gäller personer inom katalogiseringsutveckling samt inom ledande biblioteksorganisationer. Den italienska organisationen Associazione Italiana Biblioteche uttrycker en önskan om att dela in *uttryck* i undergrupper och på så vis underlätta katalogisering av bland annat musikkompositioner. Förslag på dessa grupper skulle vara: "*Original scoring, Merely editorial modifications (Fair copy, Critical edition, ...), Arrangements (Transcriptions, Orchestrations, ...)* och *Performance*".

Från danskt håll kommer det också kritik. Kirsten Strunck menar att FRBR-modellen inte är tillräckligt pedagogisk och att det uppstår problem när danska studenter ska beskriva skillnaden mellan *verk* och *uttryck* (ibid., s. 26).

Westlind beskriver i sin studie vad Taniguchi har kommit fram till i sin analys av en FRBR-baserad bibliotekskatalog. Taniguchis studie publicerades 2002. Taniguchi finner att strukturens grund är bra, men att den behöver förbättras. Han finner att modellen prioriterar manifestationsnivån, men skulle hellre vilja se en prioritering av uttrycksnivån. Vidare anser Taniguchi att dagens kataloger framhäver olikheter mellan manifestationer istället för likheterna i uttrycken. Därför skulle en FRBR-modell, där uttrycket prioriteras, vara ett steg till förbättring. Som argument för denna åsikt hänvisar Taniguchi till flera studier, som visar att användaren först och främst är ute efter själva innehållet och inte efter hur innehållet är manifesterat. Vidare menar Taniguchi att användarmålen *finna, identifiera, välja* och *erhålla* inte förverkligas på alla nivåer i FRBR-modellen (ibid., s. 31-32).

¹⁶ European Library Automation Group

Knut Hegna, Oslo Universitetsbibliotek och Eeva Murtomaa, Helsingfors Universitetsbibliotek, har i en studie undersökt om det är möjligt att identifiera *verk*, *uttryck*, *manifestation* och *exemplar* via MARC-formatet. De båda forskarna finner att det är vanskligt att identifiera ovan nämnda entiteter. Detta beror på att systemet inte kan tolka den information som finns i MARC-formatets fält, det vill säga information som skiljer olika uttryck åt, som t.ex. landskoder. Vidare efterlyser Hegna och Murtomaa ett gränssnitt som är mer användarvänligt, liksom en bibliografisk struktur uppbyggd i flera dimensioner, där antalet relationer skulle kunna öka. Det föreslås i studien att dessa relationer skulle kunna visas på skärmen som olika katalogkort, som var och ett visar verkets uttryck, manifestation och exemplar.

Hegna och Murtomaa föreslår ytterligare en variant på att visa relationerna mera konkret. De väljer att använda sig av en trädstruktur, ungefär som den som Windows använder sig av (ibid., s. 33-34).

I denna trädstruktur visas verkens originaltitlar i en alfabetiskt ordnad lista. Verken ligger i mappar och en siffra anger hur många uttryck som finns av respektive verk. När användaren öppnar mappen, visas alla titlar (Hegna & Murtomaa 2002, s. 33-35).

Gunilla Jonsson tar upp problem som uppkommer vid katalogisering av material tryckt i handpress.

För att katalogisera sådant material, måste man ha en viss insikt i hur tillverkningen gick till när dessa böcker en gång trycktes.

Texten har sammanställts genom att lösa typer har satts och man har på så sätt tryckt en sida i taget. Tryckerier hade sällan tillräckligt med typer för att kunna trycka ett helt verk. När en del av verket var färdigtryckt användes typerna till nästa del. Om utgåvan efterfrågades och det skulle tryckas upp fler exemplar, fick tryckeriet med andra ord göra om allt från början. Det var då enkelt att korrigera små misstag från den förra tryckningen, vilket i praktiken innebär att inom en utgåva finns en mängd olika exemplar, som inte är helt identiska.

Med definitionen av FRBR:s *uttryck*, ska alla sådana exemplar, hur liten avvikelser än är, betraktas som olika *uttryck*. Det skulle i detta fall innebära en stor mängd av uttryck och manifestationer, vilka inga användare kommer att vara intresserade av. Jonsson föreslår att man håller samman de olika versionerna av ett *uttryck* trots små avvikelser dem emellan.

Jonsson förespråkar en utveckling av definitionerna av entiteterna uttryck och manifestation, där ett visst mått av variation bör tillåtas (Jonsson 2005, s. 78-79, 84).

Med FRBR:s sätt att se, kan ett musikverk förverkligas i ett antal olika uttryck, vilka kan delas in i två olika kategorier; i noterad form och i ljudande form. Kategorierna kan i sin tur delas in i underkategorier med olika omarbetningar av verket, men det är fortfarande samma verk man talar om. I FRBR-modellen blir till och med kompositörens originalpartitur och ett arrangemang av verket behandlade på samma nivå.

Kompositören och pianisten Ferruccio Busoni skriver redan 1907 i sin bok att all noterad musik är en transkription av en abstrakt idé. Han anser även att framförandet av ett verk är en transkription, det vill säga ett arrangemang av originalet (Le Boeuf 2005, s. 106-107).

Le Boeuf ger exempel på olika *uttryck* som kan förekomma *för samma musikverk* (i noterad form): förkortningar, omarbetade eller utökade utgåvor, arrangemang, tillägg av extrastämmor och ackompanjemang, samt transkriptioner.

Han ger också exempel på *olika musikverk* (i noterad form) och deras *uttryck*; kadens¹⁷, komplettering av oavslutade verk, parafra¹⁸, variationer över ett tema, harmonisering¹⁹, fantasi²⁰, parodi²¹ och imitation²².

Bland dessa termer kan det vara svårt att orientera sig och att definiera ett uttryck kan därför vara en smaksak (ibid., s. 108).

De mest intressanta och besvärliga fallen utgörs av vokalmusik. Två olika tonsättningar av samma text utgör givetvis två olika verk men hur ska man ställa sig till en sång som får en ny text?

Le Boeuf visar ett konkret exempel på detta med Charles Ives' sång *He is there!* från 1917, som handlar om första världskriget. 1942 "återanvänder" Ives' melodin i *They are there!*, nu med en text som handlar om andra världskriget. Om man enbart utgår från texten, resulterar dessa sånger i två skilda verk. Om man istället utgår från både text och musik, är det då två olika verk (sånger) eller är det ett verk i form av två olika uttryck av verket (en sång med två alternativa texter)?

Andra komplicerade exempel som ges, är olika versioner av *God Save the King*, som finns i ett antal varianter med olika titlar (t.ex. *America*, *God Save George Washington*, *God Save Each Female's Rights*). För att krångla till det ytterligare, används melodin i ett antal olika instrumentalverk (flera orgelvariationer av olika tonsättare, piano-variationer av Beethoven, violinvariationer av Paganini etc.). Alla dessa versioner är baserade på samma musikaliska tema men i en traditionell bibliotekskatalog visas inte de bibliografiska relationerna tillräckligt tydligt (ibid., s. 112-113).

Vidare ger Le Boeuf tydliga exempel på partitiva relationer: *Ave Maria* av Schubert och *Siegfried* av Wagner ses ofta som självständiga verk men de ingår samtidigt i större verk.

Ave Maria ingår i *Sju sånger*, Op 52²³, efter Walter Scotts *The Lady of the Lake*, medan *Siegfried* ingår i *Nibelungens ring*. Ett liknande fall utgörs av *Ode of Joy*, som är hämtad ur Beethovens Symfoni nr 9, den fjärde satsen och som numera används som *EU: s Nationalsång*.

Le Boeuf anser att FRBR:s definition av ett *verk* är vilseledande. Definitionen (avgränsad intellektuell/konstnärlig skapelse) stämmer bra med vad vi menar med *verk* i dagligt tal, men författaren anser att definitionen inte stämmer överens med det som anges i FRBR-modellen. Han menar att gränsen för ett abstrakt verk måste bestämmas vid den fysiska gränsen, på exemplar/manifestationsnivåer (ibid., s. 114-116).

¹⁷ Solistiskt avsnitt av virtuos karaktär i t.ex. en solokonsert

¹⁸ Omarbetning av given melodi

¹⁹ Ackordsättning till en melodi

²⁰ Musikstycke av improvisatorisk karaktär (noterad)

²¹ Sång med ny komisk text

²² Kompositionsteknik, där ett musikaliskt tema förekommer i olika stämmor efter varandra i t.ex. en fuga. Kan även vara en kanon (t.ex. "Broder Jacob")

²³ Sieben Gesänge aus Walter Scotts *Fräulein vom See*. *Ave Maria* heter egentligen *Ellens Gesang III (Hymne an die Jungfrau)*, "*Ave Maria! Jungfrau mild*", men återfinns under den uniforma titeln *Ave Maria*.

Marie-Louise Ayres har gjort en studie rörande implementering av FRBR-modellen i två olika sammanhang; *AustLit* och *MusicAustralia*.

AustLit är resultatet av samarbete mellan australiensiska universitet och Australiens Nationalbibliotek och är en databas som tillhandahåller information om australiensiska författare och deras verk.

MusicAustralia är en databas som erbjuder information om australiensisk musik och musiker och är resultatet av ett samarbete mellan Australiens Nationalbibliotek och ScreenSound Australia. Databasen består främst av ”återanvända” bibliografiska poster som skapats på olika håll och som numera finns tillgängliga via MusicAustralia

Gruppen som arbetade med *AustLit* värderade högt att man med FRBR kunde åskådliggöra relationerna mellan olika versioner av ett verk och visa dem tydligare än vad som är möjligt i en traditionell bibliotekskatalog.

AustLit använder sig av FRBR-modellens *verk*, *uttryck*, *manifestation* och *exemplar* och modellen har utvidgats med *Superwork* samt har kompletterats med följande *händelsemodell*:

Works have a creation event
Expressions have a realisation event
Manifestations have an embodiment event

Forskarna hade problem när det gällde att tolka FRBR, samt i arbetet med att genomföra modellen i praktiken. Forskarna insåg snart att modellen främst var konstruerad för monografier och detta skapade problem eftersom *AustLit* innehåller en mängd olika slags material, såsom enskilda dikter och artiklar samt sammansatta verk och författarserier.

Ayres fann i studien att det inte alltid var lätt att skilja på ett nytt *uttryck* från en ny *manifestation*. Hon anser dock att det bör accepteras ett visst mått av inkonsekvens, särskilt i framtida FRBR-projekt som är större än *AustLit*.

Projektet med att tillämpa FRBR i databasen *AustLit* anses vara lyckat.

Bland annat fann Ayres att FRBR tillgodoser sofistikerade informationsbehov särskilt när det gäller att förstå ett verks kontext. Databasens användare lär anse att den information som ges om relaterade verk är både användbar och lätt att förstå.

I projektet med *MusicAustralia* fann Ayres att det uppstod problem med att definiera den abstrakta termen *verk*. I en optimal datamodell skulle musikaliska verk och vokaltexter behandlas separat. Där skulle en manifestation som består av en sång, kunna ses som manifestationen av två skilda verk eller till och med som ett uttryck av ett musikaliskt verk, samt två uttryck av en vokaltext. Denna modell skulle vara utmärkt i fall, där en vokaltext även finns utgiven som en dikt.

I FRBR står det att ”musikaliska verk och deras text ska katalogiseras i olika poster när det är av vikt att göra så”. Detta innebär att en katalogpost för *manifestation* kan innehålla uttryck och manifestation för både text och musik.

Ayres fann ytterligare problem med FRBR i MusicAustralia-projektet och ger några exempel:

”Ska musikalier och inspelningar betraktas som samma kategori när det gäller *uttryck*?”

^{v1} *Waltzing Matilda* [Kompositör: Christina MacPherson]

^{u1} Christina MacPhersons handskrivna partitur

^{u2} Dave de Hugards inspelning

”Ska *uttrycken* delas in i underkategorier för musikalier respektive inspelade *uttryck*?”

^{v1} *Waltzing Matilda* [Kompositör: Christina MacPherson]

Musikalie: ^{u1} Christina MacPhersons handskrivna partitur

Inspelning: ^{u1} Dave de Hugards inspelning

”Ska inspelade *uttryck* som är baserad på ett *uttryck* i form av en musikalie betraktas som ett *uttryck* av ett *uttryck*?”

^{v1} *Waltzing Matilda* [Kompositör: Christina MacPherson]

^{u1} Christina MacPhersons handskrivna partitur

^{u1} Dave de Hugards inspelning (inspelningen baserad på MacPhersons handskrivna partitur)

Ayres fann i sin studie att när det handlar om folkmusik eller jazz, så är det i många fall omöjligt att säga vad som kom först: en musikalie eller en inspelning. Dessa musikgenrer är ofta helt oberoende av musikalier och därför framhålls ”lösa relationer” inom MusicAustralia när det gäller jazz och folkmusik. Västerländsk konstmusik kan däremot behandlas annorlunda, för där är det ofta enkelt att koppla samman ett *uttryck* i form av en musikalie med ett *uttryck* i form av en inspelning. MusicAustralia har i nuläget valt att inte gå vidare med implementering av FRBR-modellen men kan tänka sig att ändra beslutet i framtiden (Marie-Louise Ayres 2004).

I detta avsnitt har jag presenterat ett urval ur de resonemang som har förts om FRBR sedan slutrapporten kom 1998.

Jämfört med KRS har vi sett en annan utgångspunkt; när man i KRS utgår från det fysiska exemplaret, är utgångspunkten istället det intellektuella verket.

Jag har funnit att det återstår en hel del arbete med FRBR för att det ska anses vara värt det omfattande arbetet som realiserandet av förslaget i en katalog innebär.

3. Dübensamlingen

Detta kapitel inleds med en historisk bakgrund, som innehåller en översikt över hovets musik under 1600-talet, samt en kortare presentation av familjen Düben.

Därefter följer en sammanfattning rörande musikalierna i Dübensamlingen, liksom dess katalogs utveckling.

Tillvägagångssätt och avgränsningar för det insamlade materialet kommer att beskrivas och därefter följer en presentation av utvalda kompositörer och deras verk.

3.1 Dübensamlingen och dess katalog

Musiken som framfördes vid hovet på 16- och 1700-talet innefattar allt från musik i slottsgemak och hovkyrka till att spela signaler till häst på slagfälten ute i Europa. Gustav II Adolf besteg tronen 1611 och kröntes till kung 1617. Vid denna tid var antalet musiker vid hovet endast ett fåtal. Musikern Christian Krause sändes därför till Tyskland, för att rekrytera musiker till ett hovkapell inför kungens giftermål 1620. Vid midsommartiden samma år, anställdes således 23 musiker och en av dem var Andreas Düben (ca 1597-1662), som härstammade från Leipzig (Kjellberg 1994, s. 311-312).

Andreas Düben verkade som organist i Tyska kyrkan och 1640 avancerade han till hovkapellmästare. 1649-50 utnämndes han dessutom till organist i Storkyrkan. Som hovkapellmästare hade han bland annat huvudansvaret för hovets musikuppvaltningar, vilket innebar att ta fram eller komponera musik till dessa evenemang.

Under Andreas Dübens tid i Stockholm utökades Hovkapellet med musiker från Frankrike och Italien (ibid., s. 321-322, 325, 327).

Medlemmar i familjen Düben dominerade det svenska musiklivet under Stormaktstiden. Andreas Düben d.ä. efterträddes av sonen Gustav Düben d.ä. (ca 1628-1690), som även var verksam som kompositör (Kyhllberg 1975, s. 371-372).

Det var Gustav d.ä. som samlade ihop den största delen av den musikaliesamling, som utgör Dübensamlingen.

Gustavs son, Anders von Düben d.y. (1673-1738), var den sista i familjen som var verksam som hovmusiker och år 1732 donerade han musikalierna till Uppsala Universitetsbibliotek (Kjellberg, 1975, s. 374-375).

Dübensamlingen består av musikalier som utgjorde det kungliga hovkapellets repertoar, från drottning Kristinas till Karl XII:s regeringstid (Berglund 2006, s. 15).

Musikalierna härstammar med andra ord från 1600-talet och tidigt 1700-tal och är en av de mest omfattande musikaliesamlingarna från denna tid. Den innehåller ca 2 300 verk komponerade av över 300 namngivna kompositörer samt många anonyma (Waara 2006). Samlingen består främst av handskrivna, separata stämuppsättningar samt

tabulaturer²⁴ samlade i voluminösa så kallade tabulaturband, men även ett fåtal tryckta musikalier.

Verken från 1670-talet är företrädesvis av tysk härkomst, med Buxtehude som den mest kända kompositören. I samlingen finns drygt 100 kantater av denne mästare.

Verken som sönerna Gustav och Andreas lade till samlingen efter faderns död 1690, består bland annat av ett stort antal avskrifter och utdrag ur franska operor och baletter. Bland kompositörerna till dessa verk återfinns Jean-Baptiste Lully (Kjellberg, 1975, s. 373-375).

Största delen av samlingen består av vokalmusik med andliga texter, som har framförts i och utom gudstjänstlivet. Övriga musikalier består av verk med profana texter samt instrumentalmusik, som har framförts av hovkapellet (Lindberg 1946, s. 5).

Musiken har spelats vid kungliga fester och ceremonier, såsom kungliga bröllop, kröningar och begravningar (Berglund 2004, s. 18).

Musikalierna består av verk som Gustav Düben har fått eller själv kopierat under sina utlandsresor, eller som har skickats till Gustav av utländska kompositörer. I samlingen finns även verk som har komponerats eller kopierats i Stockholm (Lindberg 1946, s. 18, 21).

Utländska musiker som kom till hovet tog också med sig repertoar som sedermera kom att ingå i samlingen. Bland annat vet man att franska violinister tog med sig dansmusik till drottning Kristinas hov (Medquist 2003, s. 28).

Man har även kunnat spåra musikaliens väg från hovet i Güstrow till svenska hovet. Daniel Danielis var en tid hovkapellmästare vid hovet i Güstrow. Christian Geist, som kom från Güstrow, var förmodligen elev till Danielis. Geist ingick i svenska hovkapellet mellan 1670-79 och man förmodar att denne musiker förde med sig musikalier av Danielis, till Stockholm (Berglund 2004, s. 21-22).

Efter att musikalierna anlände till Uppsala 1732, låg de länge ouppackade i två kistor som placerades i galleriet intill biblioteket, som vid denna tid fanns inrymt på Museum Gustavianum, Uppsala Universitet (Lindberg 1946, s. 8-9).

Musikalierna ansågs vid denna tid som passé och glömdes bort (Kjellberg 1994, s. 341). Eventuellt har det funnits en förteckning över samlingen, men den har i så fall förkommit. Om den har funnits tycks den aldrig ha blivit inlevererad till biblioteket, då den inte återfinns i några förteckningar (Lindberg 1946, s. 10-11).

Musikalierna katalogiserades först i slutet av 1880-talet. Anders Lagerberg hade fått uppdraget att upprätta en katalog över bibliotekets samtliga musiksamlingar.

1891 var den handskrivna katalogen färdigställd och utgörs av sex inbundna band.

Den finns endast i ett exemplar och består av:

Vokalmusik i tryck, Vokalmusik i handskrift, Vokalmusik i tabulaturskrift,

Instrumentalmusik, Svensk vokalmusik, Svensk instrumentalmusik (Hedström 2004, s. 30)

²⁴En form av notskrift vanligtvis bestående av bokstäver och siffror. Enligt Berglund (en av experterna som arbetar med Dübensamlingen) användes de som ett partitur att studera, kopiera eller att spela efter och *eventuellt* också som ett partitur för att leda ett framförande.

Folke Lindberg färdigställde på 1940-talet en katalog över verken i Dübensamlingen, med Lagerbergs katalog som grund. Musikalierna undersöktes ingående och uppgifter som rör t.ex. verkets tillkomst och dedikationer noterades först på katalogkort. Även uppgifter om tonart, taktart, antal takter och eventuell textkälla noterades.

I Lagerbergs katalog förekommer många verk av anonyma tonsättare, men tack vare de mer utförliga uppgifterna, fann Lindberg att ett stort antal av de anonyma verken är dubletter av namngivna kompositörers verk. Antalet verk av okända tonsättare i samlingen har därmed reducerats med 25-30 % i Lindbergs katalog, jämfört med den tidigare katalogen (Lindberg 1946, s 16-17, 20).

Bruno Grusnick påbörjade en kronologiskt ordnad katalog i mitten av 1960-talet, men den innehåller endast verk komponerade före 1680.

Erik Kjellberg har i slutet av 1960-talet katalogiserat instrumentalverken.

I slutet av 1960-talet katalogiserade Jan Olof Rudén alla musikmanuskript bevarade vid Uppsala Universitet för RISM²⁵, men endast musikalien i folioformat (folianter)²⁶ (Uppsala Universitet 2006a).

1987 tog professorerna Erik Kjellberg och Kerala Snyder beslutet att göra en datoriserad katalog över hela samlingen. Projektet har utförts i samarbete mellan Uppsala Universitet och the Eastman School of Music, University of Rochester (USA) och påbörjades 1991.

En relationsdatabas har designats för projektet och därefter har samtliga manuskript och alla bibliografiska uppgifter undersökts och kontrollerats. Experter har undersökt och förfinat specifika aspekter av samlingen, vilket är ett ständigt pågående arbete. Projektet har också inneburit att skanna in samtliga sidor av manuskripten, vilkas avbild nu finns länkade till katalogen.

Sedan september 2006 finns musikalierna tillgängliga via databasen även för allmänheten (Uppsala Universitet 2006b).

Hela samlingen finns ännu inte tillgänglig i databaskatalogen. Samtliga källor finns inte katalogiserade och allt material är inte scannat. I november 2006 fanns ungefär hälften av materialet utlagt på nätet. Det återstår även arbete med att utveckla databaskatalogen med avseende på användarnas sökmöjligheter (Berglund 2006, s. 15).

Katalogen finns i en relationsdatabas (MySQL), där informationen finns i separata tabeller. De inskannade musikalierna finns tillgängliga via länk. Databasen består av 17 olika tabeller och informationen är katalogiserad på tre nivåer:

- 1) Verk
- 2) Källa
- 3) Stämmor

Samlingen består av verk, ofta bestående av flera satser och många verk finns i flera versioner och kan härstamma från flera olika källor.

För varje verk finns en länk med verkrelaterad information om kompositören, liksom en länk till källan med information om verkets tonart, längd, utgåvor, inspelningar etc.

²⁵ Répertoire international des sources musicales, bibliografi över källor till västerländsk konstmusik före ca 1800. Materialet sammanställs av nationella kommittéer.

²⁶ Vid äldre material benämns arkens storlek som 2: o för folio, dvs. 1/2 ark, 4: o för kvarto för 1/4 ark och 8: o för oktav för 1/8 ark.

Källorna länkar i sin tur till stämmorna, där information rörande innehåll, datering, språk etc. kan fås.

Stämmorna ger i huvudsak information rörande det fysiska, såsom titel, utmärkande drag, storlek, vattenmärken, klaver, tempi etc.

Databasens struktur är flexibel. Den ska kunna användas både av musiker och av musikhistorikare som söker repertoar eller annan musikhistorisk information (Uppsala Universitet 2006c).

3.2 Insamling av empiriskt material

Studien inleddes med att jag sökte efter kompositörer i Databaskatalogen *Düben Database Basic Search*.

Syftet var att hitta avgränsningar för det empiriska materialet.

Jag fann att verken i samlingen endast fanns i några få källor. Kriteriet blev därför att kompositören skulle finnas representerade med ett verk i minst två källor i katalogen.²⁷ Jag kontaktade fil. dr Lars Berglund²⁸ och fick av honom tipset att studera kompositören Christian Geist och hans verk. Av övriga fem som har valts ut, är tre för mig kända kompositörer²⁹, medan resterande två är utvalda slumpmässigt, då även de har uppfyllt uppsatta kriterier.

Av varje kompositör valdes därefter ett verk ut, vilket finns representerat i minst två versioner. Jag fortsatte därefter att söka i *DCDC - Düben Database Advanced Search*. När man söker enbart på kompositörens namn, får man först göra ett val om man vill se en lista över verk (i *Work*) eller samtliga källor (i *Source*) och informationen som visas presenteras på olika sätt, beroende på vilket val man gör.

Informationen om kompositören och dennes verk som uppges i denna uppsats, har jag fått fram genom att ha sökt i formuläret på både kompositörens namn och verkets titel.

Jag har valt att begränsa informationen om respektive verk till källnivån, det vill säga den sammanfattande beskrivningen av källan. Undantaget är verket *Resurrexit de sepulchro* av Claudio Monteverdi, där uppgift om kopist återfinns först på stämbladsnivå. Jag har valt att inte ta med information som finns för varje stämma (t.ex. klaver, antal sidor, storlek på arken eller vattenmärken), då det skulle bli för mycket detaljer om varje verk.

Samtliga valda verk utgörs av handskrifter i samlingen.

Berglund har också varit till stor hjälp när det gäller facktermer och förkortningar som rör äldre musikalier och handskrifter.³⁰

All information i databaskatalogen är på engelska, men jag har valt att återge information och fakta om verken och deras källor på svenska.

²⁷ I databaskatalogen används termen *Source*, dvs. Källa, vilket i praktiken innebär version av verket.

²⁸ Expert på Dübensamlingen

²⁹ Dietrich Buxtehude, Claudio Monteverdi och Heinrich Schütz

³⁰ I detta kapitel är förklarande kommentarer således hämtade från Berglund eller Sohlmans musiklexikon.

I Dübensamlingen används följande Förkortningar:

UUB = Uppsala University Bibliotek

Vmhs = Vokalmusik i handskrift

Följande sex kompositörer valdes ut:

Guillaume Bart, Dietrich Buxtehude, Daniel Danielis, Christian Geist, Claudio Monteverdi och Heinrich Schütz.

Kompositör nr 1

Jag har dessvärre inte kunnat finna några uppgifter om *Guillaume Bart*.

Av denne kompositör finns 2 verk i 4 källor i samlingen.

Övergripande information om verket:

Verktitel: Dilectus meus mihi

Antal källor: 2

Besättning: 2 röster, 3 instrument

Tonart: F-Dur

Antal takter: 165

Taktarter: C, 3/2

Ev. uppgift om tryckår för originalet, ifrån vilket verket i samlingen har kopierats: 1671

Källa 1: UUB: Vmhs 3:4

Notation: Stämmor

Besättning: Sopran, bas, 2 violiner, viola, generalbas

Antal stämmor: 7, då generalbasstämman finns i 2 exemplar

Text: Latin

Datering: 1676

Huvudkopist: H53/Gustav Düben

Format: Blandat

Källa 2: UUB: Vmhs 85:49

Notation: Tabulatur

Besättning: Sopran, bas, 3 viola, generalbas

Text: Latin

Datering: Ingen uppgift

Huvudkopist: Ingen uppgift

Format: Folio

I den övergripande informationen som ges för varje verk, anges antalet röster och instrument. Denna uppgift överensstämmer varken med motsvarande uppgifter om besättning, eller antalet stämmor, som har erhållits ur källorna.

Uppgifter om generalbasen tas inte heller upp i den övergripande informationen om verket i uppgiften om antalet röster och instrument.

Generalbas är en ackompanjemangspraxis som var vanlig mellan 1600 och 1750. Den består av en angiven baslinje, kompletterad med siffror som organisten/cembalisten etc. improviserar över. Baslinjen är oftast förstärkt av ett melodiinstrument (t.ex. en cello eller fagott). Generalbas kallas för basso continuo (med förkortningen b.c.) på italienska.

Vid uppgiften om Huvudkopist i källa Vmhs 3:4 uppges förutom Düben ett H-nummer. Det finns ca 600 oidentifierade pikturer i samlingen, vilka i katalogen har tilldelats ett H-nummer.

Kompositör nr 2

Dietrich Buxtehude (ca 1637-1707)

Denne dansk-tyske kompositör och organist växte upp i Helsingör, där fadern var organist. Han räknas som den ledande inom den nordiska och nordtyska organistskolan under 1600-talet. Efter en kort sejour som organist i Helsingborg var han från och med 1668 verksam i Lübeck, där hans orgelspel rönt stor ryktbarhet.

Georg Friedrich Händel for från Hamburg 1703 till Lübeck, för att höra mästaren, liksom Johann Sebastian Bach, som enligt legenden år 1705 gick till fots från Arnstadt, en sträcka på 40 mil³¹, för att få träffa och höra Buxtehude. Bland Buxtehudes övriga elever finns berömda organister verksamma i länderna kring Östersjön samt i staden Güstrow.

Buxtehude komponerade ca 100 orgelverk, men även kyrkliga vokalverk.

Ett större antal av de 120 kantater som finns bevarade i form av autografer eller avskrifter ingår i Dübensamlingen, då Gustav Düben var vän till Buxtehude.

Buxtehudes musik var bortglömd under 150 år, men återupptäcktes på 1900-talet och han anses vara en av de mest betydande och särpräglade 1600-talskompositörerna (Sörensen 1975, s. 661-666).

Det finns 115 verk i 157 källor i samlingen av Buxtehude.

Övergripande information om verket:

Verktitel: O fröhliche Stunden, o herrliche Zeit

Antal källor: 2

Besättning: 4 röster, 5 instrument

Tonart: C-dur

Antal takter: 197

Taktarter: 6/4, C

Ev. uppgift om tryckår för originalet, ifrån vilket verket i samlingen har kopierats: Ingen uppgift

Källa 1: UUB: Vmhs 51:13a

Notation: Tabulatur

Besättning: 2 sopraner, alt, tenor, bas, 2 violiner, 3 ospecificerade instrumentalstämmor [2 viola da braccio, violone], generalbas

Text: Tyska

Datering: 1681c

Format: Folio

Källa 2: UUB: Vmhs 86:61

Notation: Tabulatur

Besättning: 2 sopraner, alt, bas, 2 violiner, 2 viola da braccio, violone, generalbas

Text: Tyska

Datering: 1680

Format: Folio

³¹ Enkel sträcka

Detta verk finns bara i form av tabulatur. Verket är i källa Vmhs 51:13a daterat till 1681c, där c bör betyda ca. I detta verk återfinns uppgiften om kopister inte heller på stämbladsnivån för tabulaturen.

I källa Vmhs 51:13a återfinns instrumentet Viola da braccio, vilket betyder ”armviola” på italienska. Namnet finns kvar i olika former på olika språk, t.ex. tyskans Bratsche, men i Sverige benämns instrumentet viola eller altviolin/altfiol.

I samma källa finner man instrumentet Violone, vilken är en föregångare till dagens kontrabas/basfiol.

Kompositör nr 3

Daniel Danielis (1635-1696)

Danielis föddes 1635 i provinsen Liège, Vallonien i östra Belgien men var verksam vid hovet i Mecklenburg-Güstrow. Från 1684 fram till sin död 1696, verkade han i Bretagne, i nordvästra Frankrike, i Katedralen i Vannes, med titeln maître de musique (Le compositeurs wallons: Daniel Danielis).

Av Danielis finns i samlingen 6 verk i 9 källor.

Övergripande information om verket:

Verktitel: Attollite portas principes vestras

Antal källor: 3

Besättning: 3 röster, 2 instrument

Tonart: G-Dur

Antal takter: 163

Taktarter: 6/4, C, 3/2

Ev. uppgift om tryckår för originalet, ifrån vilket verket i samlingen har kopierats: Ingen uppgift

Källa 1: UUB: Vmhs 54:2

Notation: Stämmor

Besättning: 2 sopraner, bas, 2 violiner, viola da gamba, generalbas

Antal stämmor: 8, då generalbasstämmorna finns i 2 exemplar (här även för orgel)

Text: Latin

Datering: Ingen uppgift

Huvudkopist: Ingen uppgift

Format: Blandat

Källa 2: UUB: Vmhs 83:8

Notation: Tabulatur

Besättning: 2 sopraner, bas, 2 violiner, generalbas

Text: Latin

Datering: 1676/77

Huvudkopist: Gustav Düben

Format: Folio

Källa 3: UUB: Vmhs 54:2a

Notation: Stämmor

Besättning: 2 sopraner, bas, 2 violiner, generalbas

Antal stämmor: 6

Text: Latin

Datering: 168?

Huvudkopist: Ingen uppgift
Format: Folio

Här används olika praxis för årtal: i Vmhs 83:8 anger 1676/77, medan Vmhs 54:2a anger 168?.

I källa Vmhs 54:2 finner man instrumentet Viola da gamba, vilken ordagrant betyder "knäviola", ett stråkinstrument som hålls i knäet. Det ingår i samma instrumentfamilj som Viola da braccio, som jag har nämnt tidigare.

Kompositör nr 4

Christian Geist (1650c-1711).

Geist kom ursprungligen från Güstrow, i norra Tyskland, men kom till Sverige 1670 då han anställdes vid Karl XI:s hov. Av Geists verk känner man bland annat till musik som framfördes vid Karl XI:s regeringstillträde 1672 och till det kungliga bröllopet mellan Karl XI och Ulrika Eleonora av Danmark som hölls på Skottorp 1680 (Hogdal 2002). Det finns 63 verk i 114 källor i samlingen.

Övergripande information om verket:

Verktitel: Domine qui das salutem

Antal källor: 3

Besättning: 5 röster, 8 instrument

Tonart: C-Dur

Antal takter: 195

Taktarter: 3/2, C

Ev. uppgift om tryckår för originalet, ifrån vilket verket i samlingen har kopierats: Ingen uppgift

Källa 1: UUB: Vmhs 54:17

Notation: Stämmor

Besättning: 2 sopraner, 2 tenorer, bas, 2 violiner, 2 viola, 2 trumpeter, fagott, violone, generalbas

Antal stämmor: 14

Text: Latin

Datering: 1672x

Huvudkopist: Geist

Format: Blandat

Källa 2: UUB: Vmhs 84:15

Notation: Tabulatur

Besättning: 2 sopraner, 2 tenorer, bas, 2 violiner, 2 viola, 2 klarintrumpeter, generalbas

Text: Latin

Datering: 1672

Huvudkopist: Gustav Düben

Format: Folio

Källa 3: UUB: Vmhs 54:16

Notation: Stämman

Besättning: Endast 1 generalbasstämman

Antal stämmor: 1

Datering: 1672

Huvudkopist: Gustav Düben

Format: Folio

I den första källan står Geist själv som huvudkopist.

”X” efter ett årtal står för datering som finns angiven explicit på musikalierna.

En klarin trumpet är 16- och 1700-talets naturtrumpet (trumpet utan ventiler).

Naturtonerna ligger tätt och man spelar således i ett högt register. Instrumentet kallas för clarino på italienska.

I detta verk skiljer sig antalet instrument som uppges i den översiktliga informationen, markant mot informationen från källorna.

När man ser besättningens numerär, särskilt i källa 1, Vmhs 54:17, så kan man dra slutsatsen att det var vid ett festligare tillfälle som musiken skulle framföras. Orkestern har utökats med trumpeter, fagott och violone.

Källan Vmhs 54:16 består däremot endast av en ackompanjerande generalbasstämma.

Kompositör nr 5

Claudio Monteverdi (1567-1643)

Denne italienske kompositör är mest känd för sina madrigaler men även för sina operor *Orfeo* (1607) och *Arianna* (1608). Han var verksam vid de norditalienska hoven och 1613 fick han tjänsten som directus musicus i Dodgekapellet/S:t Markuskyrkan i Venedig (Arnold 1977, s. 558-562).

Det finns 3 verk i 4 källor av Monteverdi i samlingen.

Övergripande information om verket:

Verktitel: Resurrexit de sepulchro

Antal källor: 2

Besättning: 7 röster, 2 instrument

Tonart: D-Dur

Antal takter: 116

Taktarter: C

Ev. uppgift om tryckår, ifrån vilket verket i samlingen har kopierats: 1649

Källa 1: UUB: Vmhs 29:23

Notation: Stämmor

Besättning: 2 sopraner, alt, 3 tenorer, bas, 2 violiner, generalbas, 5 olika viola

Antal stämmor: 15

Text: Latin

Datering: 1663

Kopist: Gustav Düben

Format: Blandat

Källa 2: UUB: Vmhs 77:8

Notation: Tabulatur

Besättning: 2 sopraner, alt, 3 tenorer, bas, 2 violiner, generalbas

Text: Latin

Datering: 1663x

Huvudkopist: Gustav Düben

Format: Folio

Här ser vi ett exempel med hela sju sångare och stråkar av varierande antal och storlek. Verket var ca 15 år när det kopierades av Gustav Düben.

Kompositör nr 6

Heinrich Schütz (1585-1672)

Denne tyske kompositör studerade i Venedig för Andrea Gabrieli och Claudio Monteverdi. Han var verksam som hovkapellmästare i Dresden och innehade även samma tjänst i Köpenhamn. Han var mycket populär under sin livstid, men som med många andra föll hans musik snart i glömska. Först på 1900-talet återupptäcktes hans musikaliska verk. Schütz anses vara en av centralgestalterna inom den tyska barockmusikmusiken före Johann Sebastian Bach (Eppstein 1979, s. 337-340). Det finns 18 verk i 22 källor av Schütz i samlingen.

Övergripande information av verket:

Verktitel: Erbarm dich mein o Herre Gott

Antal källor: 2

Besättning: 1 röst, 5 instrument

Tonart: e-moll

Antal takter: 118

Taktarter: C

Ev. uppgift om tryckår för originalet, ifrån vilket verket i samlingen har kopierats: Ingen uppgift

Källa 1: UUB: Vmhs 34:1

Notation: Stämmor

Besättning: Sopran, 2 violiner, 2 viola, generalbas

Antal stämmor: 7

Text: Tyska

Datering: 1665?

Huvudkopist: H67

Format: Folio

Källa 2: UUB: Vmhs 81:46

Notation: Tabulatur

Besättning: Sopran, 3 viola, violone, generalbas

Text: Tyska

Datering: 1666

Huvudkopist: Gustav Düben

Format: Folio

En fråga jag har ställt mig när jag har granskat detta material är, vad som var orsaken till att man gjorde nya avskrifter med endast smärre ändringar i besättningarna.

I några av fallen är besättningen som anges i tabulaturkällan dessutom olika jämfört med stämmorna.

Var det i musikaliskt studiesyfte, för att pröva olika klanger, eller var det en praktisk fråga, att arrangera musiken för de musiker och instrument som fanns till hands?

I detta kapitel har Dübensamlingen och dess katalog presenteras. Jag har därefter redogjort för hur insamlingen har utförts samt beskrivit avgränsningarna. Verken som har valts ut är vokalverk med text på latin och tyska, daterade mellan ca 1665 och 1680. Merparten av källorna är kopierade av Gustav Düben själv. En del oklarheter har kommenterats, främst uppgifter som rör datering av verken, samt antalet instrument och generalbasstämman.

Jag hade hoppats kunna illustrera problemen som jag har funnit i litteraturen med hjälp av några exempel ur Dübensamlingen.

Det visade sig dock att verken i denna samling endast fanns i några få versioner. De kan med andra ord inte åskådliggöra problemen som finns kring ett verk och bibliografiska relationer.

4. Diskussion och slutsatser

I detta kapitel kommer jag att utifrån litteraturen som jag har tagit del av i kombination med den empiriska undersökningen av några verk ur Dübensamlingen diskutera kring tre olika teman samt dra slutsatser som jag har kommit fram till i denna studie.

4.1 Var slutar ett verk och var börjar ett nytt?

I AACR2/KRS betraktas ett verk som ett nytt verk då det är bearbetat så att det hamnar i en annan genre, som vid filmatisering av en teaterpjäs eller opera.

Men var gränsen går för om och när en reviderad och uppdaterad version av ett verk ska ses som ett nytt verk? Den gränsen är mycket svår att sätta. Det förekommer en hel del inkonsekvens när det gäller gränsen för vad som utgör ett verk i olika versioner och när versionerna istället bildar flera verk.

Problemet med denna gränsdragning är ständigt återkommande i litteraturen. Creider nämner medeltida handskrivna texter, verk som finns i två helt skilda versioner, chansoner, som finns i ett otal lokala varianter samt, det nutida problemet med webbsidor.

Patrick Wilson går till ytterligheten, när han menar att en översättning ska ses som ett nytt verk och inte som ett uttryck av verket. Han grundar denna åsikt på att översättaren kan ha misstolkat texten.

Enligt FRBR ska bland annat revideringar, översättningar, förkortningar, liksom arrangemang av musikverk, dubbad eller textad film etc., ses som nya uttryck av ett verk. Bearbetade verk som bildar ett självständigt intellektuellt och konstnärligt arbete bildar däremot nya verk.

FRBR ger med andra ord utrymme för tolkningar.

Att fatta ett generellt beslut för gränsdragningen kring ett verk ter sig svårt. När det handlar om äldre material bör man nog vara ganska liberal och tillåta mindre förändringar av ett verk, men att gå så långt i denna fråga som Wilson föreslår, det anser jag vore vara att gå ett steg för långt.

I inledningsskedet av studien, när jag skulle välja ut några exempel ur Dübensamlingen stötte jag på ett problem som jag inte hade räknat med att finna i denna samling.

Verket *Domine qui das salutem* av Christian Geist, visade sig inte bara vara ett verk utan fanns i samlingen som tre skilda verk i sju olika källor. Samtliga tre verk går dessutom i samma tonart, det vill säga C-dur.

Detta var något som jag hade förväntat mig om jag hade sökt på vanliga opregnanta verkstitlar såsom *Sonat*, eller *Sarabande*, men inte i fallet med denna titel.

Verklistan som presenterades efter sökning på "Geist" i *Basic Search*, är inte alfabetiskt ordnad och jag valde slumpmässigt ut en titel som visades två gånger efter varandra, i tre, respektive två källor (Vmhs 54:17, 84:15, 54:16, 25:10 och 84:65).³²

³² Jag har inte lyckats komma fram till vad det är för system som verklistan är ordnad efter.

Att titeln visas ytterligare en gång i denna lista, har jag upptäckt först i efterhand, då den återfinns på ett helt annat ställe i listan (i källorna 54:18 och 84:19).

Vid sökning i *Advanced Search* på "Geist", visade listan som presenterades i *Work* den utvalda titeln tre gånger, efter varandra, eftersom denna lista är alfabetiskt ordnad. Verket finns i sammanlagt sju olika källor (Vmhs 54:17, 84:15, 54:16, 25:10 och 84:65, samt 54:18 och 84:19).

När jag istället valde att undersöka verket via *Source*, visades verket i endast sex källor (Vmhs 54:16 saknas).

För säkerhets skull valde jag att kontrollera verket och dess källor ytterligare en gång och sökte i *Advanced Search* på både "Geist" och "Domine qui das salutem". Nu visades klart och tydligt att titeln fanns som tre olika verk, i sju källor.

Jag sökte även enbart på titeln, för att se om denna verktitel var vanlig i kyrkomusikaliska sammanhang, men jag fann endast tre verk och alla var komponerade av Geist. Med andra ord berodde det inte på att titeln var vanlig, som problemet vid sökningen uppkom.

Berglund menar att det framgår tydligt att det handlar om tre olika verk med samma titel, vilka har helt eller delvis samma text.

I den befintliga katalogen för Dübensamlingen har jag inte funnit någon lista med nummer för kompositörers verk i kronologisk eller tematisk/systematisk ordning. Om en sådan finns, visas den inte tillräckligt tydligt. Detta är annars ett sätt där man enkelt identifierar verk av produktiva kompositörer som J. S. Bach, G. Ph. Telemann eller W. A. Mozart.

När man läser om Geist i Sohlmans musiklexikon finner man en bekant titel: *Domine qui das salutem*. I uppslagsverket återfinns detta musikverk under titeln *Domine, qui das salutem regibus*.

Man får här veta att verken framfördes på drottning Hedvig Eleonoras födelsedag 23/10 1670 (Vmhs 54:18, 54:19), vid Karl XI:s myndighetsförklaring 18/12 1672 (Vmhs 54:17, 84:15, 54:16), samt på kröningsriksdagen 1675 (Vmhs 25:10, 84:65) (Lundgren 1976, s. 87). Verket som jag har undersökt, framfördes med andra ord i december 1672.

För att avsluta diskussionen om *Domine qui das salutem* hänvisar jag till O'Neill, som anser att man även bör ha tillgång till fysiska exemplar för att få tillräcklig information, när man ska skapa uttryck av ett verk.

Ett problem i min studie har således varit att samtliga musikalier ännu inte finns tillgängliga på nätet. Det hade underlättat om jag själv hade kunnat undersöka och jämföra ett verks olika musikalier i form av stämmor och tabulatur.

Ett tydligt, angivet opusnummer eller tematiskt/systematiskt nummer, som visas i den översiktliga verklistan hade också gjort att problemet aldrig hade uppstått och gränsen mellan dessa verk hade varit glasklar.

Ett fall i Dübensamlingen, där man har fått vidga något på ett verks gränser, är Daniel Danielis' verk *Aspice e caelis*, (Vmhs 54:1)³³.

Verket finns endast i en källa och borde därför inte ingå i denna studie, men det är ändå ett intressant fall som måste nämnas.

³³ I databaskatalogen återfinns verket under titeln *Aspice e coelis*.

Berglund har i sin forskning funnit, att detta verk med största sannolikhet har framförts vid Drottning Ulrika Eleonoras³⁴ begravning, som hölls 28 november, 1693 i Ridderholmskyrkan, Stockholm.

Mycket av arrangemangen kring begravningen, såsom hovarkitekten Tessins utsmyckningar, finns beskrivet, men det finns inte nedtecknat vilken musik som framfördes. Förutom psalmer uppfördes även andra musikinslag, men de har endast betecknats som *Sorge-Musique*.

Verket *Aspice e caelis*, komponerades av Daniel Danielis redan 1672 och musiken framfördes vid begravningen för dottern till Gustav Adolf av Mecklenburg-Güstrow³⁵ detta år.

Versionen av verket som finns i Dübensamlingen och som troligen framfördes 1693 i Stockholm, har tilldelats en extra sopranstämma med ny svensk text:

Ach! Whad hörs nu för Sårg och klagan.

Notpiktur, papper och bläck skiljer sig från det övriga materialet i källan, men man har valt att behandla versionerna som samma verk i Dübensamlingen (Berglund 2004, s. 18, 21-22, 24).

4.2 Verkbegreppet och bibliografiska relationer i KRS och FRBR

Resultatet i Velluccis studie visar på att musikalier har ett större antal bibliografiska relationer än andra dokumentformer. Dessutom finner hon att äldre verk (främst musikaliska standardverk) har ett större antal manifestationer än yngre.

I praktiken innebär det att det är av yttersta vikt att katalogposten är tillräckligt informativ och att katalogen ger hänvisningar till relaterade bibliografiska poster, så att användaren enkelt kan hitta den version av verket som han vill ha.

Ett sätt att hålla samman olika versioner av ett verk är att använda sig av uniforma titlar. Denna praxis är särskilt viktig inom musikområdet, eftersom musikaliska verk ofta har olika varianter av titeln och att ett verk annars kan återfinnas som två olika verk.

För att hålla samman olika versioner av ett verk använder KRS hänvisningar. I den traditionella katalogposten finner man hänvisningen *Se*, och *Se även*, i avsnittet anmärkningar. Andra vanliga fraser som används är *Fortsätter...*, *Tidigare utg. med titeln...*, *Omarb. av*, *Bygger på...* etc. Det är på detta sätt som bibliografiska relationer visas i katalogposten.

I Dübensamlingen skulle hänvisningar kunna utformas enligt exemplet nedan.

Bart, Guillaume

Dilectus meus mihi / Guillaume Bart. – 1676. – Stämmor.

Vmhs 3:4. – För S, B, 2 vl, vla och b.c. – Text på latin. – Stämmor
se även Vmhs 85:49 för tabulatur

³⁴ Hustru till Karl XI och mor till Karl XII

³⁵ Hans hustru var syster till Karl XI:s mor.

Bart, Guillaume

Dilectus meus mihi / Guillaume Bart. – 1676. – Tabulatur.

Vmhs 85:49. – För S, B, 3 vla och b.c. – Text på latin. – Tabulatur
se även Vmhs 3:4 för stämmor

Enligt FRBR arbetar man på ett annat sätt, eftersom man här istället utgår ifrån verket och dess olika versioner, vilka hålls samman genom att ett *verk* förverkligas i *uttryck* som gestaltas i en *manifestation* som representeras av *exemplar*.

^{v1} Bart, Guillaume, Dilectus meus mihi, 1676,

Tonart: F-Dur, Antal takter: 165, Taktarter: C, 3/2, Text på latin

^{u1} Vmhs 3:4, musikalien i form av stämmor för besättningen sopran, bas, 2 violiner, viola och generalbas

^{m1} handskrift av H53 och Gustav Düben

^{u2} Vmhs 85:49, musikalien i form av tabulatur för besättningen sopran, bas, 3 viola och generalbas

Jag anser att detta sätt att mer översiktligt visa ett verk och dess olika uttryck, borde utgöra en stor förbättring i en katalog.

Det är med olika begrepp såsom *utgåva*, *baserad på...* eller *översatt från...* som FRBR visar bibliografiska relationer, vilka också vanligtvis återfinns i den bibliografiska posten. Detta bör ge en bra översikt över ett verk, vilket innebär att användaren enkelt kan ta del av relaterade entiteter i den bibliografiska databasen.

När det gäller musikalien är det dock inte helt glasklart, vilket *MusicAustralia-projektet* har fått erfa. De finner problem på uttrycksnivån.

De ifrågasätter att en kompositör handskrivna partitur och en inspelning enligt FRBR hamnar på samma uttrycksnivå.

De har också funderingar över om inte musikalien respektive inspelningar borde särskiljas i olika underkategorier av ett uttryck.

Slutligen undrar de om inte en inspelning av ett uttryck i form av musikalie istället borde ses som ett uttryck av ett uttryck.

Det insamlade materialet ur Dübensamlingen består av verk i endast två till tre olika uttryck. Därför kan de inte tydliggöra problemet som normalt finns, med att hålla samman olika versioner av ett verk i en katalog.

För att få en bättre insikt i resonemangen kring problemen med ett verk och dess bibliografiska relationer, anser jag att det kan vara på sin plats att ge ett konkret exempel med ett verk som finns i ett stort antal uttryck. Jag ger nedan ett litet urval av dessa. Verket som jag har valt är Klavierübung IV. Teil, Aria mit verschiedenen Veränderungen, BWV 988, av Johann Sebastian Bach.

Verket är mer känt under sin uniforma titel *Goldbergvariationer*.

^{v1} Johann Sebastian Bach, Goldbergvariationer

^{u1} originalversion för tangentinstrument

^{m1} utgåva av Breitkopf & Härtel (Busoni)

- m² utgåva av Bärenreiter (urtext)³⁶
- m³ utgåva av Henle Verlag
- m⁴ utgåva av Edition Peters
- m⁵ utgåva av Schirmer
- m⁶ utgåva av Schott Music (med faksimil)

- u² arrangemang för stråktrio av Sitkovetsky
 - m¹ studiepartitur av Sitkovetskys arrangemang för stråktrio, utgivet av Doblinger

- u³ arrangemang för stråkorkester av Sitkovetsky
 - m¹ studiepartitur av Sitkovetskys arrangemang för stråkorkester

- u⁴ fyra satser i arrangemang för stråkorkester (ungdoms-) av Lajos Vigh
 - m¹ partitur och stämmor till fyra satser av Vighs arrangemang för stråkorkester (ungdoms-), utgivet av Ed musica, Budapest
- u⁵ ett uppförande av Glenn Gould inspelat 1955
 - m¹ inspelningen utgiven på CD 1992 av Sony Classical
 - m² inspelningen återutgiven på CD 2003 av Sony Classical

- u⁶ ett uppförande av Glenn Gould inspelat 1981
 - m¹ inspelningen utgiven på CD 2004 av Sony Classical

- u⁷ ett uppförande av Gustav Leonhardt inspelat 1953
 - m¹ inspelningen utgiven på CD 2004 av Vanguard Classics/Bach Guild/Artemis

- u⁸ ett uppförande av Ándras Schiff inspelat 198?
 - m¹ inspelningen utgiven på CD 1983 av Decca

- u⁹ ett uppförande av Sitkovetskys arrangemang för stråkorkester av the New European Strings (NES) Chamber Orchestra inspelat 199?
 - m¹ inspelningen utgiven på CD av Nonesuch Records 1995

- u¹⁰ ett uppförande av Sitkovetskys arrangemang för stråktrio av Trio Zilliacus, Persson, Raitanen inspelat 200?
 - m¹ inspelningen utgiven på CD av Caprice Records 2003
 - m² inspelningen utgiven på DVD av Caprice Records 2006

När man ser denna uppställning förstår man Associazione Italiana Biblioteches önskan att dela in *uttryck* i undergrupper, vilken tydligare skulle visa vad som är ett verks originalversion respektive olika versioner, såsom arrangemang av verket eller inspelningar.

MusicAustralia föreslår en indelning av ett verks uttryck i kategorierna Musikalier och Inspelningar.

Hegna och Murtomaa föreslår bland annat en trädstruktur, som den som Windows använder, för att visa den bibliografiska strukturen mera konkret.

³⁶ Urtextutgåvor strävar, till skillnad från bearbetade utgåvor, mot att försöka återge kompositörens ursprungliga version av ett verk.

I en sådan kan användaren lätt välja ut den version av verket som han vill ha.

Jag ger nedan ett eget förslag på hur en sådan struktur skulle kunna se ut, där användaren först kan välja kategorierna original eller arrangemang och därefter musikalier eller inspelning.

En specialintresserad användare vet ofta vad han letar efter och därför anser jag att det är en fördel med denna indelning, då han direkt kan se om versionen finns i katalogen. Generellt är utgåvan av största vikt för en musiker. Vid äldre verk som i fallet med Goldbergvariationerna, vill den professionella musikern (i allmänhet) att musikalien ska vara i en utgåva som är så nära originalet som möjligt. Det finns 1900-talsutgåvor där utgivaren har ändrat t.ex. artikulation, tempobeteckningar och styrkegrader, vilket i praktiken ger en annorlunda (och modernare) tolkning av verket än vad Bach avsåg.

En annan fördel är att konnässörer, som endast vill ta del av originalversioner av ett verk, eller som bara är intresserad av befintliga arrangemang av verket, erbjuds denna möjlighet.

Jag har liksom Hegna och Murtomaa tänkt mig en trädstruktur med mappar som kan öppnas efter önskemål. Rubrikerna på mapparna skulle vara:

Kompositör och verk

- 1) Originalversion av verket
 - a) Musikalier i olika utgåvor
 - b) Inspelningar i olika utgåvor
- 2) Arrangemang av verket
 - a) Musikalier i olika utgåvor
 - b) Inspelningar i olika utgåvor

Johann Sebastian Bach, Goldbergvariationer

Originalversion av verket

Musikalier

Utgåva av Breitkopf & Härtel (Busoni)

Utgåva av Bärenreiter (urtext)

Utgåva av Henle Verlag

Utgåva av Edition Peters

Utgåva av Schirmer

Utgåva av Schott Music (faksimil)

Inspelningar

Inspelning av Glenn Gould 1955

CD utgiven av Sony Classical 1992

CD utgiven av Sony Classical 2003

Inspelning av Glenn Gould 1981

CD utgiven av Sony Classical 2004

Inspelning av Gustav Leonhardt 1953

CD utgiven av Vanguard Classics/Bach
Guild/Artemis 2004

Inspelning av Ándras Schiff 198?

CD utgiven av Decca 1983

Arrangemang av verket

Musikalier

Version för stråktrio
Version för stråkorkester
Fyra satser för stråkorkester (ungdoms-)
Inspelningar
Inspelning av Trio Zilliacus, Persson, Raitanen
CD utgiven av Caprice Records 2003
DVD utgiven av Caprice Records 2006
Inspelning av The New European Strings
CD utgiven av Nonesuch Records 1995

4.3 Vilka problem uppkommer vid katalogisering av musikalien?

Generellt finns ett grundläggande problem som rör samtliga dokumentformer och det är inkonsekvent katalogisering, vilket bland annat beror på att katalogiseringsreglerna har utvecklats under årens lopp, samt att reglerna i AACR2/KRS ger plats för tolkningsmöjligheter.

I Dübensamlingen har jag funnit ett visst mått av inkonsekvens på detaljnivå. I ett av de studerade verken finns uppgift om kopist först på stämladsnivån.

Andra uppgifter som är förvirrande för en novis, är årtalen för datering av verken. På vissa ställen finner man årtal följt av ett "c" medan man på andra ställen finner årtalet följt av ett frågetecken.

Ett årtal följt av ett "x" betyder att uppgiften finns nedskrivet explicit på musikalien, en uppgift som man inte kan gissa sig till.

Jag upplevde ibland den övergripande informationen om verket som oklara och särskilt uppgiften som rör antalet instrument som ingår i verket. Denna uppgift överensstämmer inte alltid med motsvarande uppgift som ges i de olika källorna. Detsamma gäller uppgiften om generalbasstämman, vilken inte uppges över huvud taget i den övergripande informationen om verket och dessutom kan denna stämma spelas av flera olika instrument.

Det jag ställer mig frågande till är hur man med denna praxis skiljer mellan en sonat för soloviolin och en sonat för violin och generalbas (t.ex. cembalo och cello).

Med största sannolikhet ter sig dessa "problem" helt självklara för personer som är väl bevandrade i handskrivna musikalien från denna tid.

Med andra ord behövs en uttömmande beskrivning som tydliggör sådana uppgifter, för att användare som saknar kunskaper om äldre musikalien i handskrift ska kunna ta del av musikalien på ett tillfredställande sätt. Enligt Berglund ska ett gränssnitt tillkomma.

I litteraturgenomgången har jag funnit ytterligare några problem som rör hanteringen av musikalien:

- En fråga som kommer upp är om ett partitur ska ses som likvärdigt en kompositörs verk eller inte. Så har det varit enligt traditionen, liksom att alla övriga versioner, såsom framföranden och inspelningar av verket är underordnade partituret. Thomas och Smiraglia är av den åsikten att även partituret ska underordnas verket. De vänder sig också mot att inspelningar i sin tur underordnas partituret och menar att partituret och inspelningen har samma

relation till verket. Det är musiken som framförs och inte partituret.

Jag kan här delvis hålla med Thomas och Smiraglia, att kompositörens verk är överordnat samtliga uttryck som finns av verket. Däremot tillhör jag den konservativa skara som anser att ett partitur av ett verk hierarkiskt är på en högre nivå än en inspelning av verket. Med denna åsikt uppstår dock ett dilemma, vilket också Ayres uppmärksammar i projektet med MusicAustralia: Hur ska man behandla inspelningar av gehörstraderad musik, som jazz och folkmusik, eller populärmusik, det vill säga musik som inte finns nedtecknad? Åsikten med partituret överordnat inspelningar fungerar egentligen endast på klassisk musik. I dagsläget finner jag inget svar på denna fråga.

- Ett annat problem är att delar av verk även förekommer som självständiga verk. Det är t.ex. vanligt att sånger förekommer lösryckta ur sitt sammanhang och de ges ut enskilt eller i en sångsamling. I sådana fall bör en hänvisning göras till det kompletta verket, ur vilken sången är hämtad. Vid musikalier med sångtext bör det även finnas tydliga hänvisningar till textförfattarens originalverk. Denna uppgift finns inte alltid i den traditionella katalogposten. Wagners opera *Siegfried*, Beethovens *Ode of Joy*, och Schuberts *Ave Maria*, är tydliga exempel på verk som även ingår i större verk. Musikverken som jag har studerat närmare består endast av en sats och är således självständiga korta verk. Jag kan därför inte dra några paralleller till verk som *Ave Maria* eller *Siegfried*, då verken inte heller ingår i några större verk.
- Att identifiera ett musikaliskt verk enbart med ett nummer kan också ge problem, eftersom forskare kan ha olika uppfattningar om t.ex. kronologisk numrering. Musikalierna som finns tillgängliga i Dübensamlingens katalog är indelade i kategorierna Imhs; Instrumentalmusik i handskrift samt Vmhs; Vokalmusik i handskrift. Vad jag kan se, bygger numreringarna på kompositörernas namn, vilka är ordnade alfabetiskt, men jag har dessvärre inte lyckats få fram någon säker uppgift om vad som ligger till grund för numreringen. Samlingen är dessutom under ständig förändring, på så sätt att t.ex. anonyma verk visar sig vara dubletter av namngivna kompositörers verk. Numreringen av källorna för ett verk kan därför te sig ologisk, då de inte är ordnade i nummerföljd.

4.4 Sammanfattande slutsatser

Jag har funnit att det grundläggande problemet vid katalogisering av samtliga dokumentformer är inkonsekvent katalogisering. Detta beror på att konsten att katalogisera har utvecklats, samt att reglerna inte alltid är tillräckligt tydliga. Detta problem visar sig särskilt i nutida projekt där bibliografiska poster från olika kataloger sätts samman.

Ett specifikt problem för musikaliska verk är att de vanligtvis förekommer i en mängd olika versioner, i olika former och särskilt besvärliga är vokalverk, då katalogposten även bör uppvisa en hänvisning till textförfattaren och hans originalverk. Utgivaren av ett verk skulle här kunna bidra med dessa uppgifter i utgåvan. I musikalier är det vanligt att uppgifter som rör originalbesättning, årtal för verkets uppkomst, samt

uppgifter om kompositören/textförfattaren saknas. Det borde ligga i allas intresse att sådana uppgifter finns med, t.ex. som ett kort förord i utgåvan. Det förekommer fall där delar av musikaliska verk förekommer som självständiga verk. Denna partitiva relation bör också visas i katalogposten, så att man enkelt kan få kunskap och eventuellt även få tillgång till det kompletta verket. Andra problem som jag har funnit är att ”bok” och ”verk” använts synonymt, men framförallt har man inte kunnat enas om vad som avses med ett verk. Ett steg i rätt riktning ger IFLA i sitt förslag FRBR, där man klart och tydligt skiljer mellan det abstrakta verket och det fysiska objektet.

Jag har funnit två regler som jag anser att man bör se över i framtidens katalogiseringsregler. De är:

1) Regeln som innebär att det är *valfritt* att göra biuppslag på namn och titel för ett verk som återgår till ett annat verk.

Jag anser att det är en självklarhet att katalogposten ska upplysa användaren om originalverket (i fall där det är känt).

2) Regeln som innebär att man kan *om så önskas* göra ett biuppslag för textförfattaren i musikverk med text. För att konkretisera min invändning mot att denna uppgift är frivillig, ger jag med exemplet *Aniara*. Vad vore Karl-Birger Blomdahls opera om inte Harry Martinson hade skrivit detta diktverk?

Även här anser jag att katalogposten bör upplysa om sådan information.

Problemet som rör gränsdragningen kring ett verk är dessvärre inte löst och jag finner att detta är ett subjektivt spørsmål.

Det finns forskare som sätter en snäv gräns och anser att en översättning bildar ett nytt verk, medan FRBR är generösare och istället kallar bearbetade versioner av verket, för olika *uttryck* av ett verk.

FRBR:s indelning av uttryck innebär i praktiken att verket hålls samman och ger användaren en bättre översikt över olika versioner av verket .

Emellertid är FRBR endast ett förslag som ännu inte har slagit igenom.

Med rådande katalogiseringsstandard är tydliggörandet av bibliografiska relationer viktig, för att olika versioner av ett verk ska kunna hållas samman tillsammans med bearbetade verk, vilka bildar nya verk.

I den traditionella katalogposten utförd enligt KRS, ges hänvisningar i avsnittet anmärkningar och verk som förekommer under olika namn tilldelas en uniform titel.

Jag presenterar i uppsatsen ett eget förslag över J. S. Bachs *Goldbergvariationer*, som visar hur ett verk kan presenteras och har valt att först dela in verket i originalversion och arrangemang och därefter musikalier och inspelningar.

Jag anser att exemplet ger en bättre överblick över verket och dess olika uttryck och manifestationer.

En användare som söker efter en inspelning av ett verk i originalversion, kan på så sätt välja kategori och underkategorier, för att snabbt få en översikt och behöver då inte bläddra igenom samtliga inspelningar av olika versioner av verket som finns i katalogen.

Jag fann i arbetet med Dübensamlingen, att denna samling verkligen kan benämnas för en *specialsamling* i dubbel bemärkelse.

Samlingen består av unika musikaliska verk och den har hållits samman och inte utökats

sedan 1732, varken med några nya verk, eller några nya uttryck av verken, vilket vanligtvis sker på ett bibliotek vid t.ex. en musikinstitution.

Jag hade problem med att identifiera ett verk med pregnant titel, vilket visade sig vara flera verk. I en ”vanlig” musiksamling förekommer i regel verk av kompositörer, som har ett tydligt angivet opusnummer och jag förmodar att där inte förekommer liknande problem.

I inledningsskedet i arbetet med denna uppsats, hade jag stora förhoppningar om att hitta goda exempel i Dübensamlingen, vilka skulle illustrera problemen som finns kring verk och bibliografiska relationer. Så blev inte fallet, då verken i samlingen endast består av några få uttryck, vilket innebär att de utvalda verken inte ger några bra exempel på problemen jag har funnit i litteraturen.

Avslutningsvis hoppas jag att arbetet med Dübensamlingens katalog kommer att fortsätta, att ett gränssnitt med tydliga förklaringar tillkommer och att samtliga verk i denna kulturskatt snart blir tillgängliga på nätet.

5. Sammanfattning

Syftet med denna uppsats har varit att undersöka vad som avses med ett verk och dess bibliografiska relationer. Den övergripande frågan har varit:

Var går gränsen för var ett verk slutar och när börjar ett nytt verk?

Jag har tittat närmare på verkhantering enligt KRS men fokus har lagts på FRBR, där jag har tittat på vilka lösningar som har föreslagits.

Några exempel ur en specialsamling av musikalier, Dübensamlingen, har illustrerat problemen kring verk och bibliografiska relationer.

Jag har också tittat på vilka problem som uppkommer vid katalogisering av musikalier.

Uppsatsens frågeställningar har varit:

- Vad avses med begreppet ”verk” inom biblioteksområdet?
- Hur har man försökt att lösa problemen med bibliografiska relationer och verkbegreppet i KRS och FRBR?

För att kunna besvara dessa frågor, har jag tagit del av resonemangen som har förts i litteraturen om ett verk och bibliografiska relationer.

Jag har även studerat verkhantering i KRS.

Vidare har jag granskat FRBR ingående. Traditionellt, enligt KRS utgår katalogisatören från det fysiska exemplaret vid katalogisering, men förslaget från FRBR innebär istället att katalogisatören utgår från det abstrakta verket.

Jag har också tagit del av olika studier som har genomförts utifrån detta förslag.

De empiriska exemplen som har undersökts har avgränsats till äldre musikalier i en specialsamling. Inledningsvis har en sammanfattning av Dübensamlingen och dess katalogs historia presenterats.

Därefter har några verk valts ut ur samlingen. Kriteriet de skulle uppfylla var att verket skulle finnas i minst två olika versioner i katalogen. Jag har undersökt om det är samma problem med avseende på katalogisering, verkhantering och bibliografiska relationer som uppstår i en samling med äldre musikalier i handskrift, jämfört med problemen och diskussionerna, som jag har funnit i olika artiklar och studier.

Det visade sig att det var svårt att illustrera problemen med bibliografiska relationer med valda verk ur Dübensamlingen, eftersom de endast bestod av två-tre uttryck och att det i detta sammanhang var för få. Därför presenteras i uppsatsen ett förslag på en variant av FRBR, som visar hur ett verk och dess många uttryck och manifestationer kan presenteras i en katalog.

Vad som är ett ”verk” har varit svårt att enas kring, men IFLA:s definition som ges i FRBR är på rätt väg.

Ur deras definition kan man läsa följande:

Verket är en abstrakt entitet; det finns inget enskilt materiellt objekt som kan sägas vara *verket*... den intellektuella skapelse som ligger bakom alla de olika *uttrycken* för *verket*.

Bland problemen med att katalogisera musikalier har jag funnit inkonsekvent katalogisering, vilket rör samtliga dokumentformer, samt att musikalier förekommer i många olika versioner. Mellan dessa relationer uppstår olika slags bibliografiska relationer. Det kan vara en del ur ett verk som bildar ett självständigt verk som i exemplet med Schuberts Ave Maria som egentligen ingår i ett större verk. En sådan relation bör visas i katalogen.

Bland musikaliska verk är uniforma titlar extra viktiga, eftersom verken ofta tilldelas nya titlar. Hänvisningar används också för att hålla samman olika versioner av ett verk, samt i vissa fall opus- eller tematiskt/systematiskt nummer. Ett sådant nummer kan också hjälpa till med att skilja verk åt.

I studierna som har utförts enligt FRBR har jag funnit mer eller mindre framgångsrika projekt, där Austlit är ett av de mest lyckade. I resonemangen som jag har tagit del av har jag framför allt funnit problem som rör uttrycksnivån.

Slutligen är det svårt att avgöra när ett verk är så förändrat att det istället ska ses som ett nytt verk. Det finns åsikter om detta spörsmål som rymmer hela spektrat, från att översätta verk bildar nya verk till att helt skilda versioner av ett verk är samma verk.

Referenser

Tryckta och elektroniska källor

Arnold, Denis (1977) Claudio Monteverdi. Ingår i *Sohlmans musiklexikon*. 2., revid. och utvidgade uppl. Bd. 4. Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 558-562.

Ayres, Marie-Louise (2005). Case Studies in implementing Functional Requirements for Bibliographic Records [FRBR]: AustLit and MusicAustralia. *Australian Library Journal*, vol. 54 no. 1, s. 43-54.
<http://www.alia.org.au/publishing/alj/54.1/full.text/ayres.html> [2007-02-15]

Bengtsson, Ingmar & Eppstein, Hans (1976). Generalbas. Ingår i *Sohlmans musiklexikon*. 2., revid. och utvidgade uppl. Bd. 3 Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 89-91.

Bengtsson, Ingmar (1976). Kadens. Ingår i *Sohlmans musiklexikon*. 2., revid. och utvidgade uppl. Bd 3. Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 750-752.

Bengtsson, Ingmar (1977). Klaverutdrag. Ingår i *Sohlmans musiklexikon*. 2., revid. och utvidgade uppl. Bd 4. Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 611-613.

Bengtsson, Ingmar & Uddling, Hans (1979). Partitur, Studiepartitur. Ingår i *Sohlmans musiklexikon*. 2., revid. och utvidgade uppl. Bd 5. Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 13-14.

Berger, Sven (1975). Clarino. Ingår i *Sohlmans musiklexikon*. 2., revid. och utvidgade uppl. Bd 2., Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 99.

Berglund, Lars (2004). Sorge-Musique för en död drottning. *Tidig Musik: Magasinet för musik från medeltid, renässans och barock*. Nr. 4. s. 18-27.

Berglund, Lars (2006). Dübensamlingen på nätet. *Tidig Musik: Magasinet för musik från medeltid, renässans och barock*. Nr. 4. s. 15.

Bergman, Erik & Eppstein, Hans (1977). Parafra. Ingår i *Sohlmans musiklexikon*. 2., revid. och utvidgade uppl. Bd 4. Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 882.

Berner, A. (1979). Viola da gamba. Ingår i *Sohlmans musiklexikon*. 2., revid. och utvidgade uppl. Bd 5. Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 824-825.

Berntsson, Göran (2003). *Katalogiseringsregler enligt KRS: C-kursen övningar och exempel*. 4. uppl. Borås: BHS.

Creider, Laurence S. (2006). Cataloging, Reception, and the Boundaries of a "Work". *Cataloging & Classification Quarterly*, vol. 42 (2) s. 3-19.

Eppstein Hans (1975). Chanson. Ingår i *Sohlmans musiklexikon. 2.*, revid. och utvidgade uppl. Bd 2. Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 62-63.

Eppstein Hans (1977). Felix Mendelssohn Bartholdy. Ingår i *Sohlmans musiklexikon. 2.*, revid. och utvidgade uppl. Bd 4. Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 495-499.

Eppstein, Hans (1979). Heinrich Schütz. Ingår i *Sohlmans musiklexikon. 2.*, revid. och utvidgade uppl. i Bd. 5. Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 337-340.

Eppstein, Hans & Hans Uddling (1979). Tabulatur. Ingår i *Sohlmans musiklexikon. 2.*, revid. och utvidgade uppl. Bd 5. Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 572-574.

Gustafsson, Jan (1979). Röstfack. Ingår i *Sohlmans musiklexikon. 2.*, revid. och utvidgade uppl. Bd. 5. Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 254.

Handskrift (2007). Ingår i *Nationalencyklopedin*.

http://www.ne.se.lib.costello.pub.hb.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=198620&i_word=handskrift [2007-04-13]

Hedström, Elisabeth (2004). *Att katalogisera kyrkomusik: En studie av Dübensamlingen och Statens musikbibliotek*. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2004:42).

Hegna, Knut & Murtomaa, Eeva (2002). *Data mining MARC to find: FRBR?*
<http://folk.uio.no/knuthe/dok/frbr/datamining.pdf> [2007-06-11]

Hickey, Thomas B. & O'Neill, Edward T. (2005). FRBRizing OCLC's WorldCat. Ingår i Le Boeuf, ed. *Functional Requirements for Bibliographic Records (FRBR): Hype or Cure-All?* Binghamton: Haworth Information Press. s. 239-251.

Hogdal, Jon (2002). *Exklusiv vokalmusik för Karl XI:s hov*.
Uppsala Universitet. Anm. Pressmeddelande 2002-05-20.
<http://info.uu.se/press.nsf/pm/exklusiv.vokalmusik.id07.html> [2007-05-17]

IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records (1998). *Functional Requirements for Bibliographic Records: final report*. Approved by the Standing Committee of the IFLA Section on Cataloguing. München: K. G. Saur
<http://www.ifla.org/VII/s13/frbr/frbr.pdf> [2007-04-19]

IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records (2006). *Funktionella krav på bibliografiska poster: slutrapport*. Stockholm: Svensk biblioteksförening.
http://www.biblioteksforeningen.org/komm/katalog/frbr/FRBR_svenska.pdf
[2007-02-07]

Jonsson, Gunilla (2005). Cataloguing of Hand Press Materials and the Concept of Expression in FRBR. Ingår i Le Boeuf, ed. *Functional Requirements for Bibliographic Records (FRBR): Hype or Cure-All?* Binghamton: Haworth Information Press. s. 77-86.

Kask, Jan (1977). Opus. Ingår i Ingår i *Sohlmans musiklexikon. 2.*, revid. och utvidgade uppl. Bd 4. Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 833.

Katalogiseringsregler för svenska bibliotek: svensk översättning och bearbetning av Anglo-American cataloguing rules, second edition, 1988 revision (1990). Utg. av SAB:s kommitté för katalogisering och klassifikation; redaktör: Bodil Gustavsson. 2. uppl. Lund: Bibliotekstjänst.

Kjellberg, Erik (1975). Düben, Gustav d.ä.; von Düben, Gustav d.y.; von Düben, Gustav d.y.; von Düben, Anders d.y.; Dübensamlingen. Ingår i *Sohlmans musiklexikon. 2.*, revid. och utvidgade uppl. Bd 2. Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 372-375.

Kjellberg, Erik (1994). Stormaktstidens hovmusik. Ingår i Jonsson, huvudred. *Musiken i Sverige, 1*. Stockholm: Fischer: Musikaliska akad. s. 309-357.

Kyhberg, Bengt (1975). Düben, Andreas d ä Ingår i *Sohlmans musiklexikon. 2.*, revid. och utvidgade uppl. Bd. 2. Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 371-372.

Le Boeuf, Patrick (2005). Musical Works in the FRBR Model or "Quasi la Stessa Cosa": Variations on a Theme by Umberto Eco. *Cataloging & Classification Quarterly*. vol. 39 no. 3/4, s. 103-124.

Le compositeurs wallons: Daniel Danielis

http://www.lamediatheque.be/travers_sons/danielis.htm [2007-05-17]

Lindberg, Folke (1946). *Inledning till Katalog över Dübensamlingen i Uppsala Universitetsbibliotek*.

Lubetzky, Seymour & Hayes, Robert M. (1969). Bibliographic Dimensions of Information Control. Ingår i *Seymour Lubetzky: Writings on the classical art of cataloging*; compiled and edited by Elaine Svenonius, Dorothy McGarry. Englewood, Colo.: Libraries Unlimited. s. 325-341.

Lundgren, Bo (1976). Christian Geist. Ingår i Ingår i *Sohlmans musiklexikon. 2.*, revid. och utvidgade uppl. Bd. 3. Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 87.

Lönn, Anders (1977). Musikalier. Ingår i *Sohlmans musiklexikon. 2.*, revid. och utvidgade uppl. Bd 4. Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 611-613.

Lönn, Anders (1979a). RISM. Ingår i *Sohlmans musiklexikon. 2.*, revid. och utvidgade uppl. Bd 5. Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 200.

Lönn, Anders (1979b). Urtextutgåvor. Ingår i *Sohlmans musiklexikon. 2.*, revid. och utvidgade uppl. Bd 5. Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 715.

Magnusson Christina (2004). *Verkfrågan-katalogisatörens huvudvärk: en studie av regelverket vid katalogisering av musiktryck med utgångspunkt i begreppet "verk"*. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2004:14).

- Medquist, Henrik (2003). Gustav Düben, Henry Du Mont och klaverboken i Skara. *Tidig Musik: Magasinet för musik från medeltid, renässans och barock*. Nr 1. s. 28-32.
- Näslund, Erik (1975). Eldfågeln. Ingår i *Sohlmans musiklexikon*. 2., revid. och utvidgade uppl. Bd 2. Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 419.
- O'Neill Edward T. (2002). FRBR: Functional Requirements for Bibliographic Records: Application of the Entity-Relationship Model to Humphry Clinker. *Library Resources & Technical Services*. vol. 46 no 4, s. 150-9.
- Rosell, Lars-Erik (1976). Harmonisering. Ingår i *Sohlmans musiklexikon*. 2., revid. och utvidgade uppl. Bd 3. Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 333-341.
- Rosenberg, Herbert (1975). Fantasi. Ingår i *Sohlmans musiklexikon*. 2., revid. och utvidgade uppl. Bd 2. Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 528-529.
- Rosenberg, Herbert (1976). Imitation. Ingår i *Sohlmans musiklexikon*. 2., revid. och utvidgade uppl. Bd 3. Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 544-545.
- Smiraglia, Richard P. (2001). *The Nature of "a Work": Implications for the Organization of Knowledge*. Lanham, Md.: Scarecrow Press.
- Smiraglia, Richard P. (2004). Authority Control of Works: Cataloging's Chimera? *Cataloging & classification quarterly*. vol. 38, No. 3/4, s. 291-308.
- Stockmann, Erich (1979). Transkription. Ingår i *Sohlmans musiklexikon*. 2., revid. och utvidgade uppl. Bd 5. Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 661-662.
- Sundström, Einar & Stenkvist, Lennart (1977). Parodi. Ingår i *Sohlmans musiklexikon*. 2., revid. och utvidgade uppl. Bd 4. Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 888-889.
- Statens musikbibliotek & Bibliotekstjänst (1998). *Uniforma titlar för musik enligt KRS: Auktoritetsregister*. 2., uppl. Lund: Bibliotekstjänst.
- Statens musikbibliotek & Bibliotekstjänst (2003). *Bilaga till KRS kapitel 25, Uniforma titlar: Form/Genre-Benämningar 1999-2003*.
<http://www.muslib.se/ut/formgen.html> [2007-06-21]
- Svensk biblioteksforening (2005). *Functional Requirements for Bibliographic Records*
<http://www.biblioteksforeningen.org/komm/katalog/frbr/summary.html> [2007-03-02]
- Sörensen, Sören (1975). Dietrich Buxtehude. Ingår i *Sohlmans musiklexikon*. 2., revid. och utvidgade uppl. Bd. 1. Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 661-666.
- Thomas, David H. & Smiraglia, Richard P. (1998). Beyond the Score. *Notes: The Quarterly Journal of the Music Library Association*. vol. 54, No. 3. s. 649-666.
- Tillet, Barbara (2004). *Vad är FRBR?: En begreppsmodell för den bibliografiska världen*. Washington DC: Library of Congress Cataloging Distribution Service.
<http://www.loc.gov/catdir/cpso/Vad-ar-FRBR.pdf> [2007-02-16]

Uppsala Universitet (2006a). *The Düben Collection*.
<http://www.musik.uu.se/duben/DubenCollectionInfo.php> [2007-02-11]

Uppsala Universitet (2006b). *The Düben Project*.
<http://www.musik.uu.se/duben/DubenProjectInfo.php> [2007-02-11]

Uppsala Universitet (2006c). *The Düben Collection Database Catalogue Structure and Terminology*. <http://www.musik.uu.se/duben/DCDCStructureIntro.php> [2007-02-12]
Uppsala Universitet. Department of Musicology. *DCDC - Düben Database Advanced Search*. <http://www.musik.uu.se/duben/advancedSearch.php> [2007-03-29]

Uppsala Universitet. Department of Musicology. *Düben Database Basic Search*.
<http://www.musik.uu.se/duben/basicSearch.php> [2007-05-21]

Vellucci, Sherry L. (1997). *Bibliographic relationships in music catalogs*.
Lanham, Md.: Scarecrow Press.

Viola da braccio (1979). Ingår i *Sohlmans musiklexikon*. 2., revid. och utvidgade uppl. Bd. 5. Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 824.

Violone (1979). Ingår i *Sohlmans musiklexikon*. 2., revid. och utvidgade uppl. Bd. 5. Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 829.

Waara, Anneli (2006). *Unik 1600-talsmusik på nätet – och i konsert*.
Uppsala Universitet. Anm. Pressmeddelande 2006-08-31.
<http://info.uu.se/press.nsf/pm/unik.1600talsmusik.idFB2.html> [2007-01-30]

Westlind, Marcus (2004). *Den senaste utvecklingen inom katalogisering och dess påverkan av ny teknologi*. Uppsala Univ. : Inst. för ABM (Magisteruppsats inom biblioteks- och informationsvetenskap, nr 199).

Åstrand, Hans & Svensson, Margareta (1975). Figaros bröllop. Ingår i *Sohlmans musiklexikon*. 2., revid. och utvidgade uppl. Bd. 2. Stockholm: Sohlmans musikförlag. s. 563-564.

Otryckt källa

Berglund, Lars. Institutionen för musikvetenskap, Uppsala Universitet.
Korrespondens via e-post. Finns i författarens ägo.[2007-04-11]